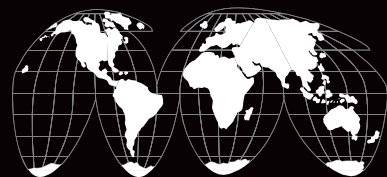

NÍ / GENDER / PRÁVA PŮVODNÍCH OBYVATEL
SEXUALITA / SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ **HODNOTY**
FOTOGRAFIE / KULTURA / MÉDIA / POVĚDOMÍ
OST / OBČANSKÁ SPOLEČNOST / PRAVIDLA
A ARMÁDA / UDRŽENÍ MÍRU / USMÍŘENÍ / VÍRA
BRANĚ / BEZPEČNOST / TERORISMUS / OSN
SPOLEČNOST / DEMOKRACIE / SPOLUPRÁCE
RÁVA A POVINNOSTI / MULTIKULTURALISMUS
KOMUNIKACE / GLOBALIZACE / GEOPOLITIKA
DJE **SOCIÁLNÍ SPRÁVEDLNOST:** KORUPCE
DNOTOVÉ SYSTÉMY / AKTIVISMUS / ROZVOJ
DČIN / PRÁVO / VLÁDNUTÍ / REFORMA / DLUH
DENTITA / UMĚNÍ A KULTURA / PŘESVĚDČENÍ
TORIE / LITERATURA **UDRŽITELNÝ ROZVOJ:**
/ VODA / VĚDA / REGENERAČE / EKONOMIKA
D / BIODIVERZITA / ZEMĚDĚLSTVÍ / INVESTICE

GLOBALNÍ DIMENZE VE VÝUCE PŘÍRUČKA PRO VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ

Standardsy statusu kvalifikovaného učitele (QTS) a globální dimenze: kontextuální otázky

Standardsy Budoucí učitel

Otázky globální dimenze, které je potřeba brát v úvahu Budoucí učitel

Q1	Má na děti a mladé lidi vysoké nároky, včetně závazku zajištění rozvoje jejich plného vzdělávacího potenciálu a ustavení spravedlivého, respektuplného, důvěryhodného, podporujícího a konstruktivního vztahu s nimi.	– Vybízí studenty, aby vyjadřovali své názory ke globálním tématům? – Vybízí studenty, aby spolupracovali a naslouchali ostatním, včetně těch studentů, kteří mají jiné zázemí? – Řeší citlivě konflikty týkající se globálních témat? – Vychází vstříc různorodým potřebám studentů?
Q2	Demonstruje pozitivní hodnoty, vztahy a chování, které se od dětí a mladých lidí očekávají.	– Zprostředkovává pozitivní postoje a hodnoty s ohledem na koncept globální dimenze? – Podporuje studenty v tom, aby si užívali učení o globálních tématech? – Vykazuje porozumění potřebám menšin?
Q3b	Zná politiku a praxi, která je na pracovišti uplatňována, a podílí se na kolektivní zodpovědnosti za jejich uplatňování.	– Uvědomuje si, jak se globální dimenze vztahuje k jeho výuce? – Porozuměl tomu, jak se globální dimenze projevuje v aktivitách školy a v její celkové politice? – Uvažuje o tom, jak může přispět k realizaci globální dimenze v praxi?
Q6	Sdílí závazek ke spolupráci.	– Spolupracuje s ostatními při propagaci globální dimenze ve třídě i mimo ní?
Q8	Má kreativní a konstruktivně kritický postoj k inovacím a je připravený adaptovat svou praxi ve chvíli, kdy jsou identifikovány přínosy a zlepšení.	– Vyučuje globální dimenzi s využitím inovativních metod? – Využívá aktivních a participativních výukových metod při výuce globální dimenze? – Ví, od jakých organizací a agentur může získat případnou podporu?
Q10	Zná a rozumí široké škále strategií řízení výuky a chování a ví, jak je použít a adaptovat je, včetně toho, jak personalizovat výuku a vytvořit příležitosti pro všechny studenty tak, aby mohli rozvíjet svůj plný potenciál.	– Určí vhodné metody výuky tak, aby byli zapojeni všichni studenti? – Využívá pro podporu výuky globální dimenze vhodné zdroje?
Q14	Bezpečně se vyzná ve svém předmětu / kurikulárních oblastech a související pedagogice, což jim umožní efektivně vyučovat žáky všech úrovní a věku, pro které byl vyškolen.	– Určí, jak předmět, který vyučuje, přispívá k výuce globální dimenze?
Q15	Zná a rozumí relevantním zákonem stanoveným i neustanoveným kurikulům a rámcům týkajícím se jeho předmětů / kurikulárních oblastí (včetně těch poskytovaných národní strategií) a jiných relevantních iniciativ využitelných ve všech věkových a schopnostních kategoriích žáků, pro které byl vyškolen.	– Rozumí koncepci národního kurikula a roli, jakou globální dimenze zastává? – Zjišťuje, kde získat rady a informace pro výuku globální dimenze?
Q18	Rozumí vývoji dětí a mladých lidí a tomu, že pokrok a kvalita života studentů jsou ovlivněny širokou škálou vývojových, společenských, náboženských, etických, kulturních a jazykových vlivů.	– Nabourává negativní stereotypy a nabízí škálu různorodých pohledů na věc? – Porozuměl tomu, jak osobní zkušenost žáků utváří jejich názory, perspektivu, se kterou se dívají na okolní svět a porozumění tomuto světu, a využívá toto porozumění při výuce?
Q22	Plánuje pokrok žákům všech úrovní a věkových kategorií, pro které byl vyškolen. Tvoří efektivní výukové sekvence v jednotlivých lekcích i napříč lekcemi a prokazuje vysokou znalost předmětu / kurikulární oblasti.	– Přemýšlí o vhodných výukových aktivitách pro věkovou skupinu, kterou učí, a možnostech prohloubení znalostí žáků? – Efektivně spolupracuje na plánech se svými kolegy?

Vážení čtenáři,

dostává se vám do rukou publikace, jejíž český překlad vznikl v rámci mezinárodního projektu Teachers Agents of Change – **Za změnou je učitel**. Hlavním důvodem pro vznik překladu této příručky je, že v českém prostředí neexistuje zatím žádná publikace, která by globální témata zprostředkovávala přímo budoucím pedagogům.

Autorem původní anglické verze je organizace Development Education Project, která spolu s Institute for Global Responsibility, World University Service a společností Člověk v tísni tvoří konsorcium se společným cílem ukotvování kurzů globálního rozvojového vzdělávání na českých a polských vysokých školách. Ačkoli vznikla v jiném než českém prostředí, věříme, že pro vás bude hodnotnou inspirací.

Český překlad této publikace byl vytvořen za finanční podpory Evropské unie, Ministerstva zahraničních věcí ČR a České rozvojové agentury. Za obsah dokumentu nese zodpovědnost Manchester Development Education Project, nejedná se o stanoviska EU.

Úvodem

Jak mi tato příručka může pomoci?

Tato příručka je určena mentorům a vysokoškolským učitelům pohybujícím se v oblasti vzdělávání budoucích pedagogů.¹

Příručka vznikla v rámci programu ITET – Initial Teacher Education and Training / Výuka a vzdělávání budoucích pedagogů, který měl za cíl ukotvit globální dimenzi ve vzdělávání učitelů. Záměrem této příručky je, abyste získali hlubší porozumění tématům vztahujícím se ke globální dimenzi a aby vám byla podporou při výuce budoucích pedagogů. Příručka dále ukazuje, jak může globální dimenze pomoci budoucím pedagogům v dosažení statusu kvalifikovaného učitele (QTS) a je také cenným výukovým zdrojem pro budoucí učitele a rozvoj veškerého školního personálu.

Pro snadné využití byla příručka rozdělena do jednotlivých sekcí. Detailnější informace lze nalézt v přílohách.

Tuto příručku podpořili:

Manchesterská metropolitní univerzita

(Manchester metropolitan University, MMU)

„Institut vzdělávání na Manchesterské metropolitní univerzitě s potěšením spojil své jméno s touto důležitou a aktuální publikací. Projekt rozvojového vzdělávání (Development Education Project, DEP) má sídlo v prostorách manchesterského kampusu a díky tomu se můžeme těšit z efektivní a vzájemně prospěšné spolupráce s jeho zapáleným a inovativním pracovním týmem. Tato příručka vychází z několikaleté průkopnické práce na poli globálního občanství a efektivní pedagogiky a poskytuje vynikající podporu budoucím učitelům, jejich mentorům, stejně tak i stávajícím učitelům a lektorům. Tato publikace, která se zaměřuje na propojení globální dimenze se Standardy statusu kvalifikovaného učitele a agendou iniciativy Na každém dítěti záleží, otevírá nová témata a nabízí užitečnou směs teorie a praktických nápadů. Hlavním tématem je zde představa světa jako propojené vesnice, která je klíčová pro společnost 21. století a její potřebu opětovně upevnit svůj zájem o lidství a ústřední roli, kterou v této snaze hraje vzdělání.“

Andy Jones, děkan a asistent prorektora, Institut vzdělávání, Manchesterská metropolitní univerzita.

Liverpoolská univerzita Hope

(Liverpool Hope University, LHU)

„Povědomí o této věci je rozvíjeno nejen znalostmi, ale je podporováno a utvářeno každodenní interakcí mezi lidmi, kteří vyrostli v různém prostředí a kultuře. Je důležité, aby se budoucí učitelé inspirovali tímto způsobem myšlení. Díky tomu se pak globální občané budou učit od těch, kteří se ještě nenarodili; od těch, kteří dosud nebyli vidět ani slyšet; a od těch, jejichž svět je zdrojem rozmanitých životů – neviděných, neslyšených a neohlášených. Skutečný globální občan ví, že čas, místo a kultura jsou ve vzájemné interakci, což je úžasné z hlediska vzdělávání a dokazuje nutnost většího porozumění světu a občanství. Tato příručka globální dimenze poskytuje příležitost k rozumnému zamyšlení nad vzděláváním a formováním učitelů. Nabízí optimistickou vizi lepšího světa, který dává více prostoru spravedlnosti a jehož občané mohou vzkvétat.“
Profesor Bart McGettrick, děkan pedagogické fakulty, Liverpoolská univerzita Hope

Asociace Rozvojového vzdělávání

(Development Education Association, DEA)

„DEA s radostí podporuje tuto významnou publikaci. Náš nedávný výzkum ukázal, že méně než šest z deseti učitelů věří, že náš současný vzdělávací systém připravuje žáky na to, aby obstáli v rychle se měnícím a globalizovaném světě. Výuka budoucích pedagogů a další profesní rozvoj jsou nezbytnou podporou učitelů pro to, aby byli na tuto situaci schopni reagovat.“

Globální témata obohacují výuku v rámci všech předmětů i úrovní. Díky nim je výuka smysluplnější a poutavější, jak pro učitele, tak pro žáky.

Tato publikace vychází z cenné spolupráce mezi nevládními organizacemi zabývajícími se globálním vzděláváním, univerzitami a školami. Doufáme, že uživatelé této příručky se budou inspirovat podobnými tvůrčími partnerstvími a těšíme se, že budeme moci být součástí tohoto vývoje.“
Hetan Shah, Výkonný ředitel, DEA

¹ Adaptováno na základě myšlenek nasbíraných během zasedání pracovní skupiny vysokoškolských učitelů, mentorů a vzdělávatelů, organizované DEP (Development Education Project / Projekt rozvojového vzdělávání). Příručka je výsledkem společné práce organizace DEP a Pedagogické fakulty Metropolitní univerzity v Manchesteru. Později byla práce rozšířena i o spolupráci s Universitou Liverpool Hope. Oba projekty byly financovány DFID.

OBSAH

6. ÚVOD

Jak globální dimenze podporuje národní iniciativy?

10. CO JÉ GLOBÁLNÍ DIMENZE?

Způsoby jednání a vytváření souvislostí
Způsoby přemýšlení a poznávání

Jak mohou budoucí učitelé podporovat globální dimenzi?

Globální dimenze napříč kurikulem

18. JAK MOHOU VYSOKOŠKOLŠTÍ PEDAGOGOVÉ A MENTOŘI PODPOŘIT BUDOUCÍ UČITELE, ABY SE ZABÝVALI GLOBÁLNÍ DIMENZÍ

Výzvy a dobré zkušenosti

Jak mohou školy podporovat a vést budoucí učitele k tomu, aby zahrnuli globální dimenzi do svých hodin

22. DOTAZOVÁNÍ, KRITICKÉ MYŠLENÍ A KRITICKÁ GRAMOTNOST

Co myslíme kritickým myšlením a kritickou gramotností?

Klíčové strategie pro rozvoj kritického myšlení a gramotnosti

Přístup metodologie „Otevřené prostory pro dialog a otázky“ ke kritickému myšlení

24. VÝUKOVÉ STRATEGIE A NÁSTROJE PRO VÝUKU O GLOBÁLNÍ DIMENZÍ

28. ŠKOLÍCÍ AKTIVITY KE GLOBÁLNÍ DIMENZÍ

32. JAK ZAPOJIT GLOBÁLNÍ DIMENZÍ DO KURIKULA A DALŠÍCH ŠKOLNÍCH AKTIVIT?

Průřezové dimenze

Na každém dítěti záleží

Osobnostní, ucelbní a jiné kompetence

Sociální a emocionální aspekty učení

Strategie udržitelných škol

Komunitní soudržnost

Globální dimenze a SEF (Fond na podporu obnovitelných zdrojů energie)

38. AUDITY GLOBÁLNÍ DIMENZE, OCENĚNÍ A SROVNÁVACÍ SYSTÉMY

Mapující cvičení

Projekty rozvoje občanství

Audit globálního kurikula společnosti OXFAM

Autoevaluace globální dimenze vytvořená Centrem mezinárodní solidarity v Readingu

Audit a ocenění Asociace globálních škol v hrabství Yorkshire a Humberside

Ocenění mezinárodních škol Ministerstva pro děti, školy a rodiny

Ocenění Ekoškola

Ocenění Fairtradová škola

Ocenění Zdravá škola

Ocenění pro školy respektující práva organizace UNICEF

41. PŘÍLOHY

- Příloha 1, Pojmy globální dimenze
- Příloha 2, Historické pozadí globální dimenze
- Příloha 3, Rozdíl mezi globální dimenzí a mezinárodní dimenzí v Anglii
- Příloha 4, Případové studie univerzitních pedagogů, kteří podporují své svěřeníce k výuce globální dimenze
- Příloha 5, Pedagogika kritického myšlení
- Příloha 6, Podnětné citáty k pojmům globální dimenze
- Příloha 7, Celkový přehled národního kurikula
- Příloha 8, Rámec osobnostních, učebních a jiných kompetencí
- Příloha 9, Případová studie Ocenění mezinárodních škol
- Příloha 10, Další užitečné zdroje

SEKCE 1

ÚVOD

Stále více jsme nuceni si uvědomovat, že žijeme v globalizovaném a navzájem propojeném světě a že vzdělávací potřeby hrají hlavní roli při hledání vlastního místa ve světě a utváření naší budoucnosti.

Nové národní kurikulum navíc vyžaduje, aby školní kurikulum bylo podpořeno velkou řadou společně sdílených hodnot a záměrů, označovaných jako **kurikulární dimenze**. Jednou z těchto důležitých dimenzí je **globální dimenze**².

„Globální dimenze zkoumá, co nás propojuje s ostatním světem. Umožňuje studentům porozumět a zabývat se složitými globálními tématy a objevit propojení mezi jejich životy a lidmi, místy a problémy na celém světě. Globální dimenze se může vztahovat jak k rozvojovým, tak rozvinutým zemím, včetně evropských zemí. Pomáhá studentům představovat si, jak různě se může budoucnost vyvíjet, a také jejich roli při utváření spravedlivého a udržitelného světa.“³

Učitelé, a obzvláště budoucí učitelé, nicméně často bojují s tím, kde najít čas nebo prostor, aby se studenti s touto agendou seznámili a reagovali na ni.

Jako vzdělavatelé budoucích učitelů se tedy musíme sami sebe ptát:

- Jak a proč bychom budoucím učitelům měli pomáhat seznamovat se osobně i profesionálně s globální dimenzí?
- Jak můžeme budoucí učitele vybavit znalostmi a dovednostmi, aby dokázali efektivně plánovat, jak pracovat s globální dimenzí ve své výuce?
- Jak globální dimenze podporuje vzdělávání budoucích učitelů?

Jak globální dimenze podporuje národní iniciativy?

„Zelená“ a globální agenda vystupují stále více do popředí mnoha oborů, včetně institucí vyššího vzdělávání a vysokých škol.

Vedle explicitních ustanovení v národním kurikulu může zaobírání se globální dimenzí podpořit mnoho jiných národních iniciativ, které jsou určeny poskytovatelům vzdělání.

Zde jsou uvedeny příklady těchto národních iniciativ:

- Ministerstvo školství (DCSF neboli Department for Children Schools and Families – od roku 2010 Department of Education) vyžaduje, aby se všechny školy staly do roku 2020 školami udržitelnými, propojujícími kurikulum, prostor školy a komunitu.⁴
- Pět témat dokumentu **Na každém dítěti záleží** může doplnit globální dimenzi (detaily viz str. 8).
- Od září 2007 mají školy zákonem danou povinnost podporovat komunitní soudržnost. Globální dimenze je užitečným nástrojem, jak toho dosáhnout (vysvětlení viz str. 37).
- HEFCE – Higher Education Funding for England (Fond pro anglické vysoké školství) potvrdil svůj závazek zabývat se globálními tématy:

„Naší vizí je, že v dalších 10 letech bude vysokoškolský sektor v Anglii uznáván jako hlavní přispěvatel společenských snah o dosažení udržitelnosti – tím, že absolventi uvedou do praxe dovednosti a znalosti zde nabyté, a za využití vlastních strategií a svého fungování.“⁵

„Vzhledem ke globálnímu vlivu, který univerzity mají, schopnosti univerzitního výzkumu navrhnout technická a společenská řešení týkající se globálních problémů a především schopnosti našich absolventů ovlivňovat budoucnost globální společnosti, nemohou zajisté univerzity tuto agendu ignorovat.“⁶

- Výkonný rektor Manchesterské Metropolitní univerzity John Brookes uvedl, že mise univerzity by měla být v tom, aby všichni studenti sami sebe vnímali jako „globální občany“.

² V českém prostředí globální dimenze významově odpovídá pojmu globální rozvojové vzdělávání (GRV) definovaném v Národní strategii GRV pro období 2011-2015. Více informací včetně návaznosti na kurikulární dokumenty platné v ČR najdete ve strategii na http://www.mzv.cz/file/612334/Narodni_strategie_globalniho_rozvojoveho_vzdelavani_pro_obdobi_2011_2015.pdf

³ Globální dimenze v akci. Průvodce plánováním kurikula pro školy. QCA, 2008

⁴ www.teachernet.gov.uk/sustainableschools

⁵ www.hefce.ac.uk/lgm/sustain

⁶ Chris Shiel, Centre for Global Perspectives, Bournemouth University in *The Global University: The role of senior managers* BU, DEA, HEFCE 2008

Globální dimenze a na každém dítěti záleží

Osm konceptů globální dimenze

Na každém dítěti záleží

Bud' zdravý	Prozkoumat globální a etická témata týkající se potravin (např. fair trade, lokální produkce) ●●●●● Podporovat ekologické cestování (chůze, kolo) ●●● Zabývat se rasismem a šikanou a tím, jaký mají vliv na psychické zdraví ●●●●● Používat participativní výukové metody, které rozvíjejí sebeúctu a přístup „umím to udělat“ ●●
Bud' v bezpečí	Zkoumat konflikty z osobní, lokální a globální perspektivy (např. válku, terorismus, klimatické změny) ●●●●●● Porozumět řešení konfliktů, včetně osobních, lokálních a globálních konfliktů ●●●●●● Zabývat se právy a povinnostmi týkajícími se osobní bezpečnosti ●●●●●●●
Uč se s radostí	Povzbudit radost z učení za pomoci využívání aktivních pedagogických metod globálního vzdělávání ●● Rozvíjet interpersonální dovednosti studentů a dovednost kriticky přemýšlet o globálních tématech ●●●●●●● Pracovat na propojení s komunitou, aby bylo možné zjistit, jaká témata jsou pro ni důležitá ●●●●●●●

Vzájemná
závislost

Společenská
spravedlnost

Různorodost

Udržitelný
rozvoj

Přispěj něčím pozitivním

Vést studenty k tomu, aby se aktivně účastnili veřejného dění a měnili věci týkající se globálních témat a jich samotných k lepšímu (např. životní prostředí, rasismus, chudoba) ●●●●●●●●

Využívat Úmluvu OSN o právech dítěte k výuce o všeobecných právech ●●●●●●●●

Podporovat demokracii skrze výuku, vždy brát v potaz názor mladých lidí, včetně školní rady ●●●●●●●●

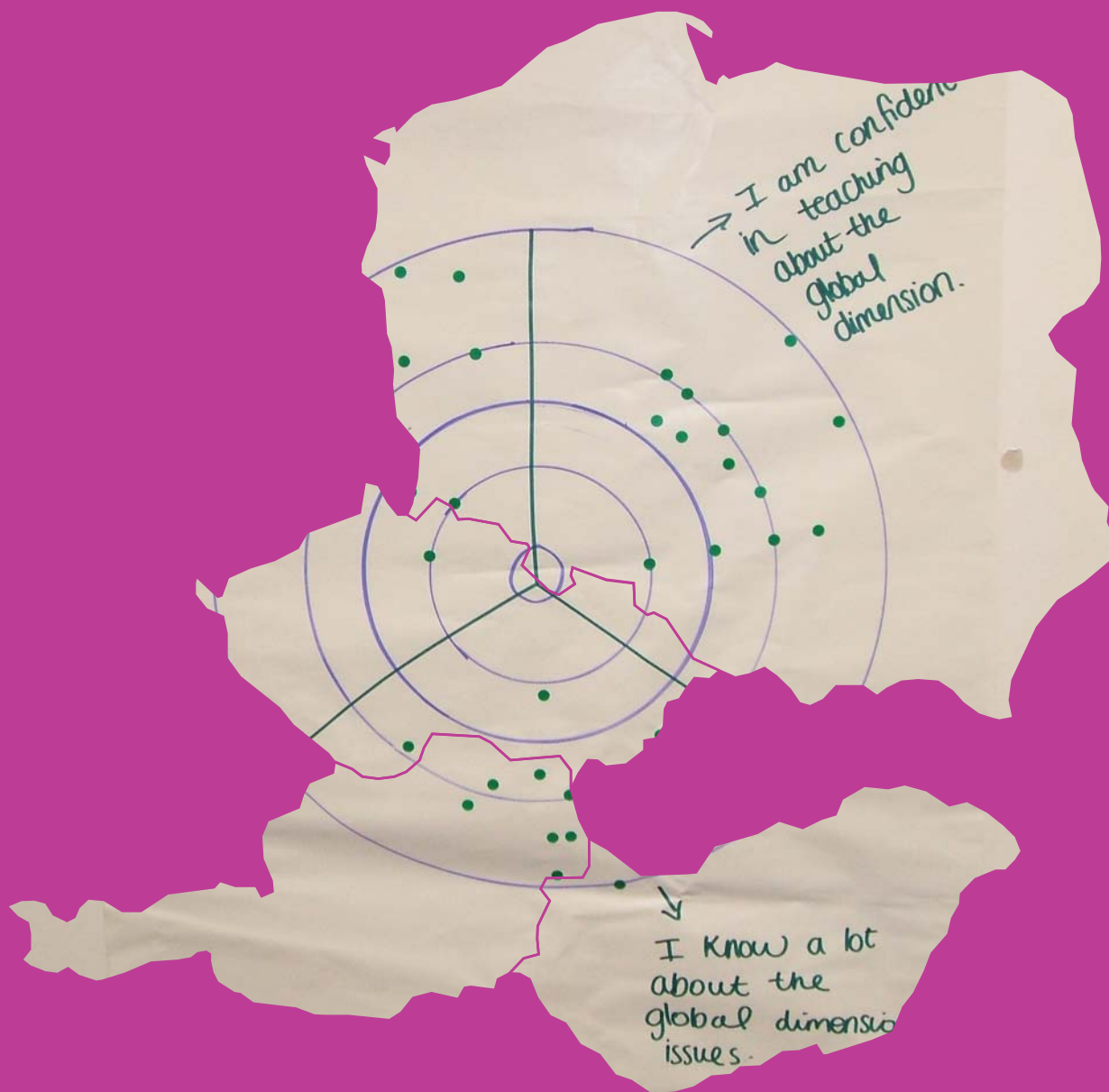
Pracuj na rozvoji ekonomické prosperity

Podporovat studenty ve zjišťování, jaké možnosti práce mají v sektoru dobrovolnictví / sociálním podnikání / sektoru pomocných služeb ●●●●●●●●

Zabývat se pracovním právem ve VB i globálně, včetně tématu dětské práce ●●●●●●●●

Porozumět globalizaci v kontextu zaměstnání ●●●●●●●●

Přejato z: Zahnutí globální dimenze do školního kurikula / Developing the Global Dimension in the School Curriculum, DFES, 2005. Dále z Mapování globální dimenze v rámci agendy Na každém dítěti záleží / Mapping the Global Dimension to ECM Outcomes Framework (NWGEN)

SEKCE 2

CO JE GLOBÁLNÍ DIMENZE?

„Globální dimenze zahrnuje klíčové koncepty globálního občanství, řešení konfliktů, různorodosti, lidských práv, vzájemné závislosti, společenské spravedlnosti, udržitelného rozvoje a hodnot a vnímání. Zabývá se vzájemnými propojeními mezi lokálním a globálním. Zaměřuje se na rozvoj znalostí a porozumění, ale také dovedností a postojů...“⁷

Globální dimenze studentům pomáhá v tom, aby:

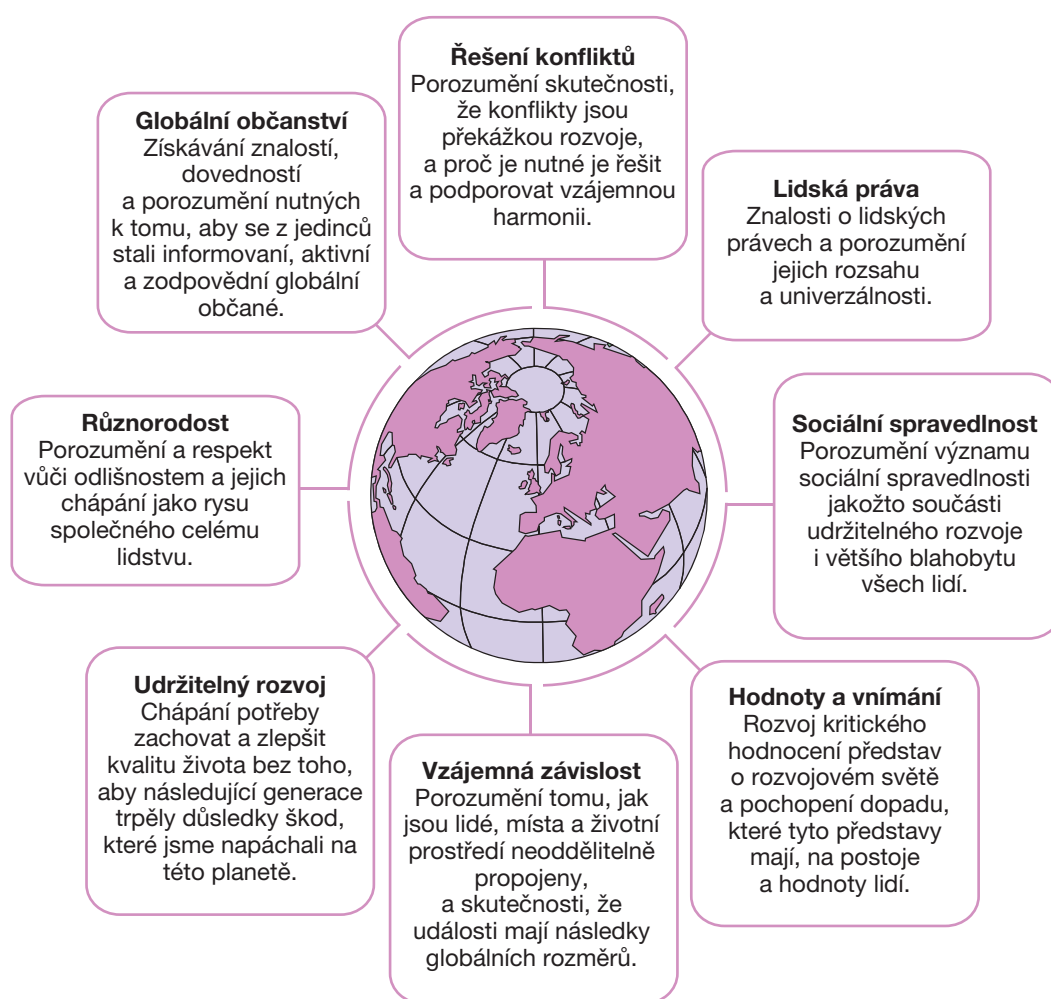
- objevovali a chápali klíčová témata současného světového dění,
- přemýšleli kriticky a kreativně o aktuálních a kontroverzních tématech,
- rozebírali témata a události a nahlíželi na ně z různých perspektiv,
- komunikovali s lidmi z různých zemí a kultur,
- rozvíjeli sebeuvědomění a pozitivní přístup k odlišnostem,
- obhájili své stanovisko a také stanovisko ostatních,
- přemýšleli o důsledcích svého jednání nyní a v budoucnu,
- propojovali si učení s odpovědným jednáním,
- účastnili se veřejného dění jako aktivní a odpovědní občané,
- rozvíjeli dovednosti, které jim umožní identifikovat nespravedlnost, předsudek nebo diskriminaci, a dokázali se jim postavit.

Následující diagram ukazuje hlavní koncepty globální dimenze.
Detailnější vysvětlení každého konceptu – viz Příloha 1, str. 41.

⁷ Developing the Global Dimension in the School Curriculum / Zahrnutí globální dimenze do školního kurikula, DFES, March 2005. The Global Dimension in Action / Globální dimenze v praxi. A Curriculum Planning Guide for Schools, QCA, 2008

Globální dimenze: osm klíčových konceptů

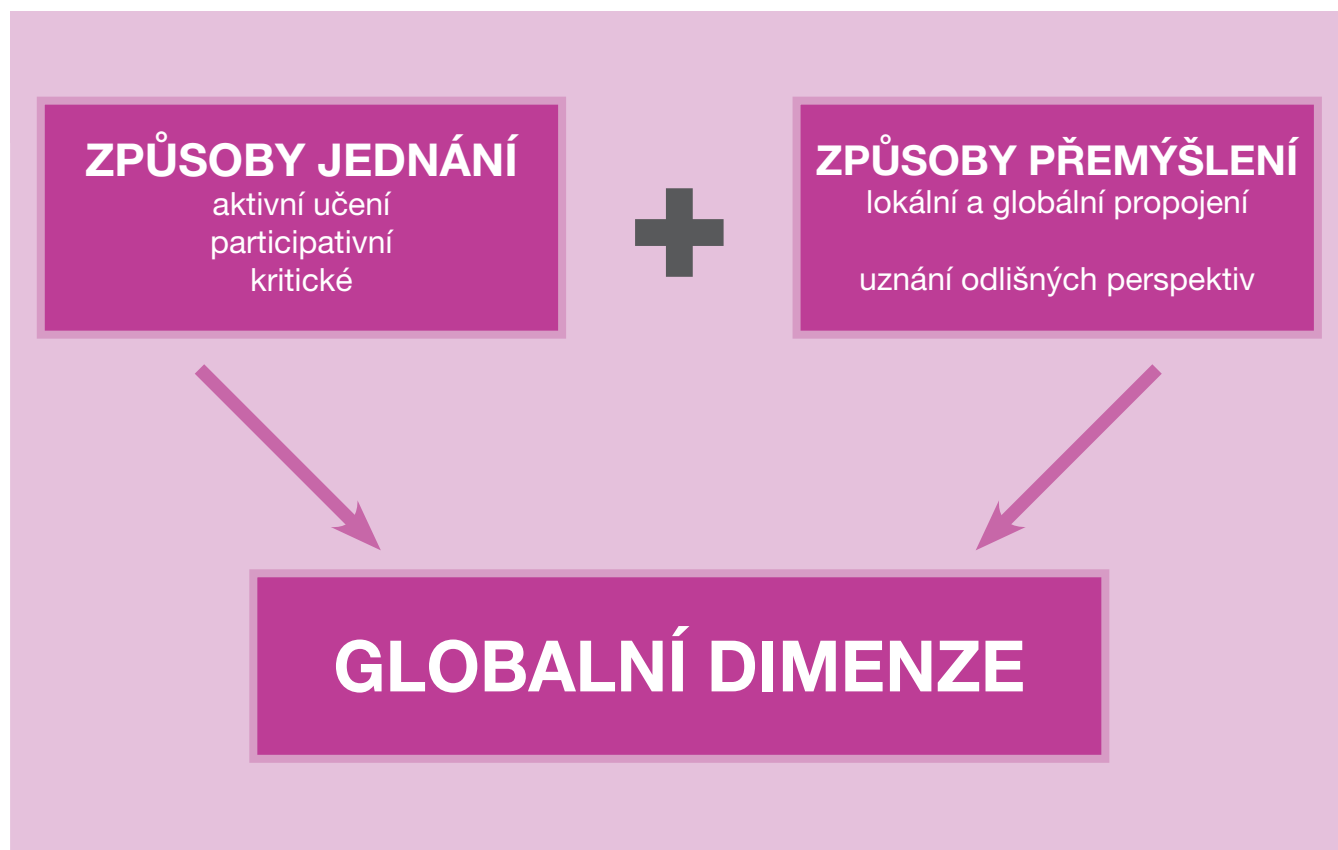
Osm klíčových konceptů, které tvoří rámec globální dimenze:

Těchto osm konceptů je detailněji popsáno v Příloze 1 na str. 41

Co se skrývá za koncepty

Globální dimenze není jen pouhou sadou klíčových konceptů, které by se studenti měli naučit. Znamenají také způsoby jednání a vytváření souvislostí, přemýšlení a poznávání.

Způsoby jednání a vytváření souvislostí:

Uvažování o tom, jak studenty při výuce o globálních tématech angažovat a jak je vést k informovanému a etickému jednání mimo školu.

Výukové postupy v globálním vzdělávání by měly být:

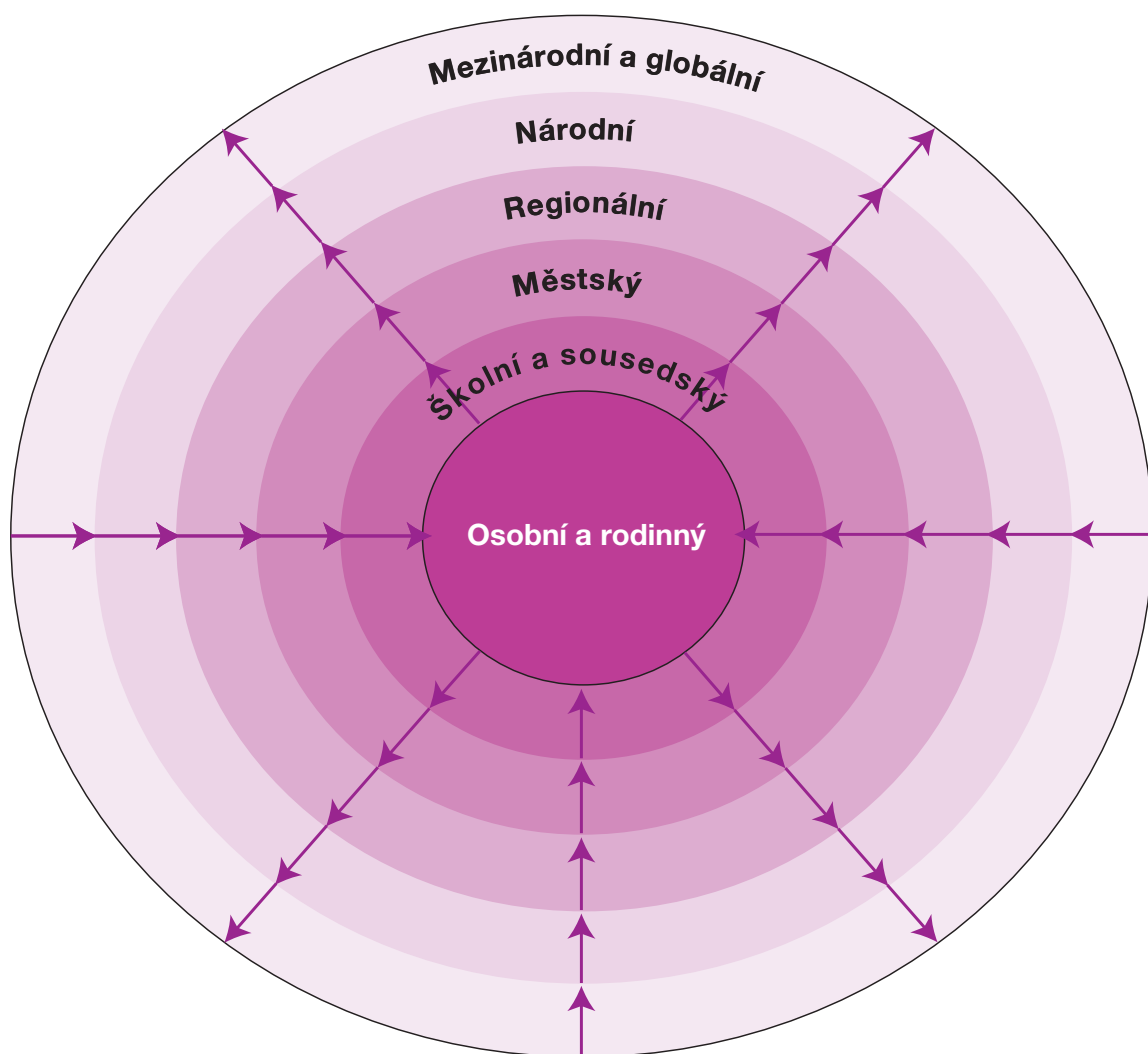
- aktivní
- participativní
- demokratické
- empatické
- inkluzivní
- kritické
- zkušenostní

Další informace o výukových metodách a nápady pro využití ve třídě lze nalézt v sekci 5, str. 24.

Způsoby přemýšlení a poznávání:

Asistence studentům při propojování lokálního a globálního a při oceňování existence různých úhlů pohledů na věc.

Globální povědomí může začínat na osobní a rodinné úrovni a postupně se vyvíjet šířeji k povědomí o dalších propojeních. Nicméně v době fungování moderních médií, existence mobility a spotřeby, může globální rovina vstoupit do dětského poznání kdykoli během života – vzdělavatelé by měli mladým lidem pomoci porozumět často nejasným a traumatickým obrazům a příběhům, kterým jsou denně vystaveni.

Diagram A: Od osobního ke globálnímu

Diagram A může naznačovat fixní smysl pro místo a identitu, ale v našem stále více globalizovaném světě se lidé stávají stále mobilnějšími a jejich identity stále proměnlivějšími. Vztahy se stávají komplexnějšími, nejsou omezené jen na rodinné prostředí. Co může škola nabídnout dětem, pro jejichž vývoj je jedním z podmiňujících faktorů ne zcela prozkoumaný vztah s různými elektronickými médii?

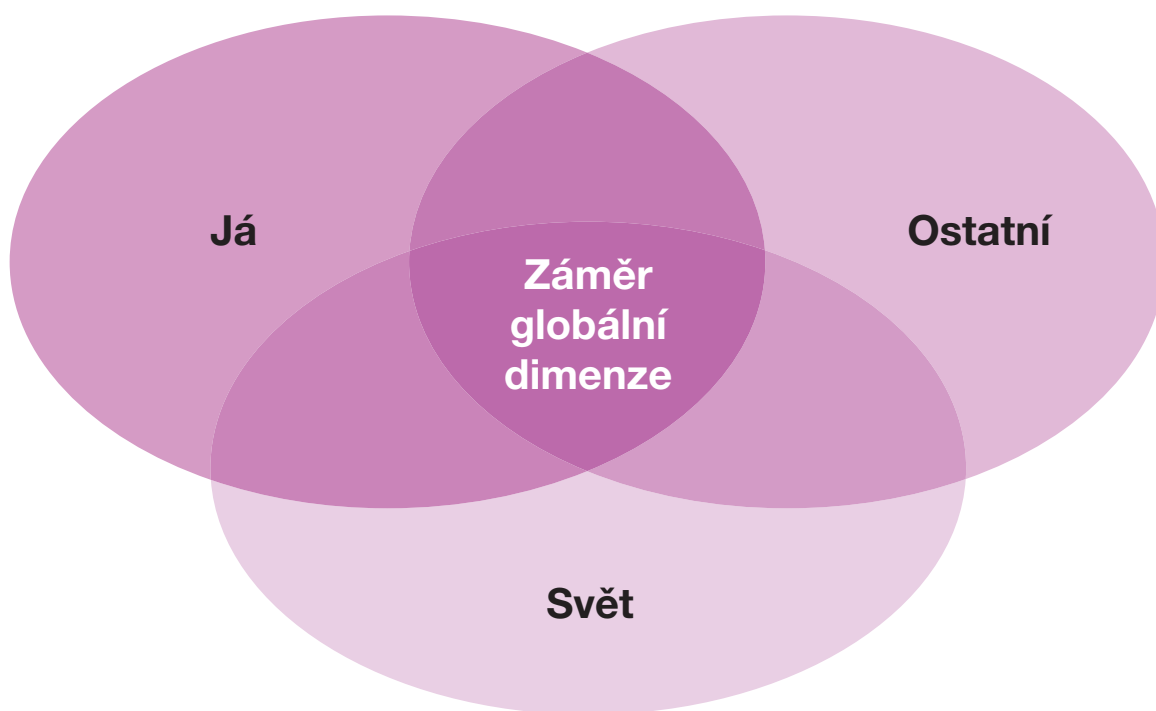

Diagram B: Záměr globální dimenze

Toto chápání globálního propojení mezi naším místem v současném světě a rolí, kterou v něm zastáváme, nenastane bez přemýšlení a osobního angažování. Je potřeba pomoci budoucím učitelům, aby byli schopni zprostředkovat tato propojení ve své profesionální praxi. Zároveň by měli být vedeni k tomu, aby přemýšleli o svém osobním způsobu života, výběrech, které denně provádějí, a svém chování, protože budou pro své žáky fungovat, ať už vědomě nebo nevědomě, jako vzory.

Jak mohou budoucí učitelé podporovat globální dimenzi?

Budoucí učitelé by měli uvažovat o tom, jak poskytnout studentům takové příležitosti, aby mohli:

- prozkoumat koncepty globální dimenze, jako jsou konflikt, různorodost, lidská práva, vzájemná závislost, společenská spravedlnost a udržitelný rozvoj,
- účastnit se udržitelného globálního partnerství,
- vidět souvislosti mezi osobními, lokálními, národními a globálními tématy a událostmi,
- ocenit důležitost globálního kontextu a získat kulturně různorodé zkušenosti,
- kriticky zhodnotit své vlastní hodnoty a postoje k různorodosti a globálním tématům,
- rozvíjet své dovednosti, které jim umožní identifikovat a postavit se nespravedlnosti, předsudkům a diskriminaci.

Více informací o historickém pozadí globální dimenze naleznete v Příloze č. 2., str. 43

Globální dimenze napříč kurikulem

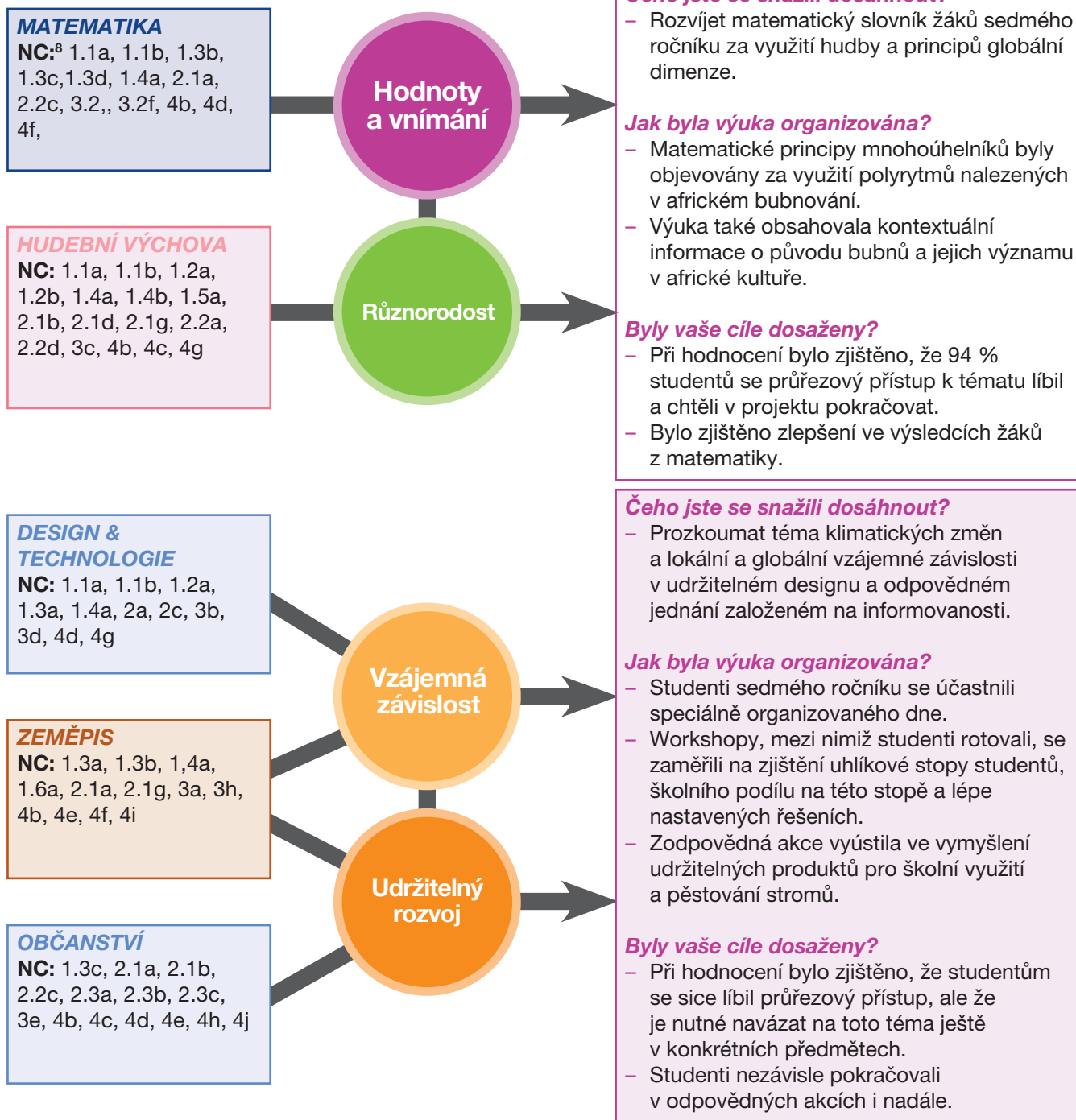
„21. století by mělo mladé lidi připravit na to, aby byli schopni uznat svou roli a svou zodpovědnost jako členů globální společnosti. Měli by porozumět globálnímu kontextu svého života. ...“

Qualifications and Curriculum Authority / Úřad pro získávání kvalifikace a dohledu nad kurikulem: Jak čelit výzvám v budoucnosti

DESIGN & TECHNOLOGIE – Objevovat dopad a udržitelnost technologie na globalizovaný svět.	OSOBNOSTNÍ, SOCIÁLNÍ A ZDRAVOTNÍ VÝCHOVA – Rozvíjet oceňování různorodosti. – Rozvíjet hodnoty, které vnímají globální výzvy.	UMĚNÍ & DESIGN – Objevovat globální témata a myšlenky / hodnoty kulturních tradic.	
ZEMĚPIS – Objevovat globální vzájemné závislosti. – Objevovat globální různorodost. – Kriticky přistupovat ke globálním tématům.	DĚJEPIS – Zjišťovat, jak se globální témata měnila v průběhu času. – Prozkoumat příčiny globální chudoby a konfliktů.	INFORMAČNÍ A KOMUNIKAČNÍ TECHNOLOGIE – Prozkoumat dopad IKT na globalizovaný svět. – Využívat globální témata jako kontext pro aplikaci IKT dovedností.	TĚLESNÁ VÝCHOVA – Prozkoumat potřebu vzájemné závislosti v týmové práci a společenské spravedlnosti při soutěžích. – Zabývat se stereotypy ve sportu.
MATEMATIKA – Používat globální témata jako kontext pro ilustraci konceptů a procesů. – Začlenit matematické myšlenky různých kultur.	DIVADLO – Za pomoci divadla objevovat globální témata. – Vytvářet divadlo s globálním poselstvím. – Objevovat různorodost a identitu.	ANGLICKÝ JAZYK – Objevovat hodnoty / kultury lidí na celém světě. – Využívat globální témata jako kontext pro rozvoj dovedností.	MODERNÍ CIZÍ JAZYKY – Rozvíjet oceňování a pozitivní vztah ke světovým kulturám. – Objevovat globální témata při mluvení, poslouchání a čtení.
OBČANSTVÍ – Zabývat se tématy jako společenská spravedlnost, lidská práva, komunitní soudržnost a globální vzájemné závislosti. – Podnikat konkrétní akce týkající se globálních témat. – Objevovat různorodost a identitu.	PŘÍRODNÍ VĚDY – Brát v úvahu globální etiku týkající se různých výzkumných témat. – Prozkoumat vzájemné závislosti mezi světem lidí a přírody.	HUDEBNÍ VÝCHOVA – Používat hudbu obsahující poselství o lidských právech / společenské spravedlnosti. – Ukázat propojenost hudebních stylů na celém světě.	NÁBOŽENSTVÍ – Objevovat globální témata / hodnoty kulturních tradic. – Rozvíjet povědomí o různorodosti a náležitosti ke globálnímu společenství.

Přejato z „Rozvíjení globální dimenze ve školním kurikulu / Developing the Global Dimension in the School Curriculum“, DFES & „Začínáme s globálním občanstvím: průvodce pro začínající učitele / Getting Started with Global Citizenship: A Guide for New Teachers“, Oxfam

Osm klíčových konceptů globální dimenze:

Poděkování Rachel Thomas Nash z Poynton High School & John Davenport z South Chadderton High School za to, že nám umožnili přístup k těmto případovým studiím.

⁸ NC: National Curriculum / Národní kurikulum.

SEKCE 3

JAK MOHOU VYSOKO-
ŠKOLŠTÍ PEDAGOGOVÉ
A MENTOŘI PODPOŘIT
BUDOUCÍ UČITELE, ABY
SE ZABÝVALI GLOBÁLNÍ
DIMENZÍ

„Naši pedagogové na vysoké škole nám ukázali různé způsoby a strategie výuky. Každá skupina měla vyzkoušet odlišnou strategii, a tak jsme na závěr každé lekce měli tisíce nápadů, včetně těch týkajících se globálních témat, jako je např. fair trade. Viděli jsme, jak fungují v praxi, a bylo to velmi užitečné a vy jste si mohli myslet: Ano, můžu to takto udělat. Je to tak snadné!“⁹

Postgraduální student pedagogiky

Vysokoškolští pedagogové mohou sehrát klíčovou roli v pomoci studentům, aby si vytvořili nápady a sebedůvěru zabývat se globální dimenzí a nahlížet na svou identitu učitele také jako na roli globálního vzdělavatele a globálního občana. Vedle toho, že jsou studentům představeny nástroje pro výuku globální dimenze, mohou být také vedeni k tomu, aby tyto výukové přístupy sdíleli a kritizovali je, včetně těch zmíněných níže.

Nicméně je důležité si uvědomovat, kolik těžkostí musí budoucí učitelé ve své snaze předávat globální dimenzi studentům překonávat. Společný výzkum organizace DEP (Development Education Project) a Manchesterské univerzity identifikoval následující překážky:¹⁰

Studenti

- pedagogických oborů mají na začátku studia nedostatek znalostí o globální dimenzi a chybí jim vůle se globální dimenzí zabývat,
- jsou zahlceni obrovskou spoustou látky, kterou musí ve své výuce pokrýt, a mají pocit, že již zde pro globální dimenzi není prostor,
- mají pocit, že se potřebují soustředit na „konečné výsledky“, jako jsou maturitní zkoušky nebo přijímací zkoušky na vysoké školy. Studenti mají pocit, že proto, aby mohla být globální dimenze zahrnuta do školního kurikula, musí být vynecháno jiné učivo,
- výukové strategie, které fungovaly dobře během školení, je těžké implementovat v praxi.

Žáci

- ve školách se o tato témata nezajímají,
- nejsou schopni pracovat s metodologií globální dimenze, jako je skupinová práce, práce založená na diskuzi nebo rolové hry.

Mentoři

- Také nedostatek vzorů v oblasti globálního občanství je viděn studenty jako problém – ve smyslu, že studenti cítí, že oni sami neměli na škole učitele, kterého by chtěli napodobovat. A to samé platí pro chvíli, kdy byli umístěni na školu, aby zde vykonávali svou praxi. Jeden student k tomu řekl:

„Potřebujete vzor, jinak je to, jako kdybyste

někoho poslali kopat příkop čajovou lžičkou!“
(Postgraduální student pedagogiky, květen, 2007)

- Studenti dále sdíleli pocit, že „je potřeba, aby člověk, který vás vyučuje, v sobě měl zápal“.

Příklady dobré praxe vysokoškolských pedagogů

Na několik ukázkových případových studií, popisujících, jak byla globální dimenze zahrnuta do přípravy budoucích pedagogů na Manchesterské univerzitě, se můžete podívat do Přílohy 4 na straně 46.

Pozitivní zkušenost – překonávání překážek na školách

Je prokázáno, že mentoři, kteří sami schvalují, aby byla globální dimenze zahrnuta do výuky, mají obrovský vliv na porozumění a odhodlání studentů se globální dimenzí zabývat:

„Kurz A byl skvělý, hodně jsme zde řešili občanství a globální vzdělávání... Hodně jsem se poučil sledováním učitelky náboženství, jejíž specializací bylo právě občanství. Její techniky a znalosti byly úžasné. Každý, kdo říká, že občanství není vhodným předmětem, se mýlí! Využiju spoustu jejích nápadů a metod. Byl na ní vidět opravdový zápal pro její předmět a umím si sám sebe představit, že za pár let budu jako ona!“

(Postgraduální student náboženské výuky, červen 2007)

Jiná studentka získala „vysněné umístění“ a bylo jí umožněno vyzkoušet odlišné techniky výuky (včetně metod a nápadů získaných během postgraduálního kurzu) s podporou svého mentora a třídního učitele.

„Organizujeme projekt Čtrnáct dní s fair trade. Při registraci jsem uspořádala setkání nad tím, co fair trade je a jakým způsobem tento koncept pomáhá lidem v rozvojových zemích. Tím, co děti kupují a jedí, jsou přímo napojeni na lidi v jiných zemích. Myslím, že v tomto případě se jedná o globální dimenzi. Vzbudilo to takový zájem, že budeme příští týden v hovorech o fair trade pokračovat.“

Učitelka IT

„Když jsem byla v průběhu postgraduálního kurzu umístěna na Sandbachově střední škole, setkala jsem se na jednom z oborových setkání s konceptem globální dimenze. Od té doby se vždy snažím zakomponovat elementy globální dimenze do svých hodin. Učím geografii, takže se témata k zařazení globální dimenze často sama nabízejí. Snažím se

⁹ Globální dimenze v evaluačním workshopu projektu ITET, Helen Lawson, October, 2006

¹⁰ Kam odsud jdeme? Implikace výzkumných poznatků z projektu ITET realizovaného MMU/DEP pro formulaci politiky / Where do we go from here? Implications for policy formulation of research findings from the MMU/DEP ITET project, Helen Lawson, Global Dimension in ITET Project Evaluator 2006

zajistit, abychom porovnávali lokální a globální témata. V 7. ročníku přišel na hodinu týkající se sídel do třídy učitel z Jižní Afriky. Třída byla schopná porovnat lokální sídla s těmi v Jižní Africe, žáci se bavili a měli spoustu otázek. Využívání globální dimenze v hodinách pomáhá oživit jednotlivá místa i celé vyučovací hodiny.“
Učitelka zeměpisu

„Myslel jsem si, že globální dimenze může být pouze využívána v předmětech jako zeměpis nebo náboženství. Byl jsem vybídnut k tomu, abych ji zkusil zařadit do svých hodin. Využil jsem průřezových propojení s historií a čísla spojená s celkovým počtem lidí na otrokářských lodích a počtem lidí, kteří plavbu přežili, v hodinách pravděpodobnosti. Tento příklad mi odhalil nový pohled na plánování lekcí.“
Učitel matematiky

Jak mohou školy podporovat a vést budoucí učitele k tomu, aby zahrnuli globální dimenzi do svých hodin

Tutoři / Mentoři

Zadáváním úloh na univerzitách

- Kdekoli je to možné, vybídněte své studenty, aby přemýšleli o tématech v souvislosti s tím, jaká je jejich role jako učitele, jaké je celoškolské zaměření a jak přístup k těmto tématům zahrnuje globální dimenzi (např. různorodost nebo participaci žáků).
- Příležitosti pro vztahování tématu k výuce globální dimenze se mohou objevit v úkolech týkajících se plánování kurikula a tyto příležitosti by měly být využity pedagogy i mentory k diskuzi o tématu.
- Studentům postgraduálního studia se zaměřením na střední školy nabízí fáze rozšíření obzorů (Enrichment Phase) příležitost k tvorbě aktivit a přístupů globální dimenze.

S využitím Standardů pro status kvalifikovaného učitele (QTS)

- Využijte přiložený dokument „*Standardy statusu kvalifikovaného učitele a globální dimenze: kontextuální otázky*“, který se nachází na vnitřní obálce, abyste studentům umožnili přemýšlet nad jejich výukovou praxí v kontextu globální dimenze.

Univerzity / Tutoři

Prostřednictvím kurzů

- Začlenit globální dimenzi do příruček ke kurzům, do úkolů a seznamů četby.

Hodnocení, do jaké míry je globální dimenze začleněná do kurzů pro budoucí učitele (z evaluačního rámce pro Partnerské školy a projektu globální dimenze, DEP):

Úroveň 1: Kurikulum obsahuje globální dimenzi

Úroveň 2: Téma obsahující globální dimenzi bylo probráno ve výuce

Úroveň 3: Studenti provádějí hodnocení této globální dimenze

Úroveň 4: Lekce věnovaná globální dimenzi je požadavkem kurzu

Úroveň 5: Globální dimenze je součástí všech kurzů

- Vnést globální dimenzi do aplikovaných a pedagogických oborů. Tvořivá a kritická výuka o aktuálních globálních tématech, často fungující díky dobrým vztahům s příslušnými organizacemi a agenturami, může obohatit kvalitu vzdělání v příslušné oblasti.

Prostřednictvím školení

- Zajistit, aby všichni, kdo se připravují na pozice mentorů v rámci aplikovaných a jednotlivých pedagogických oborů a v rámci dalšího profesního rozvoje, byli obeznámeni s významem globální dimenze.

Prostřednictvím sítí

- Vytvořit či stát se součástí místních, regionálních a národních sítí, které podporují globální dimenzi (viz Příloha 10 – Další užitečné zdroje, str. 57). Takto je možné se zapojit do projektů, výzkumů a tvorby publikací.

Školy / Mentoři

S využitím informačního setkání

- Přemýšlejte, jak může vaše škola budoucím pedagogům témata a výukové metody globální dimenze zprostředkovávat. Využijte informačního setkání pro studenty.

Školení personálu / Další vzdělávání

- Přemýšlejte, jaké existují příležitosti pro studenty a nově kvalifikované učitele, aby se přidali nebo pomohli zorganizovat školení personálu týkající se globální dimenze. Školící setkání pro personál můžete nalézt v sekci 6 na straně 28.

Speciální projekty/ocenění

- Je vaše škola součástí projektů Mezinárodní škola nebo Ekoškola, v rámci kterých jsou udělována ocenění vybraným školám? Jak se studenti mohou tohoto procesu zúčastnit? Seznam ocenění můžete nalézt v sekci 8 na straně 38.

5 Bottoms on
Bench

Who?
What?
Where?
When?

SEKCE 4

DOTAZOVÁNÍ,
KRITICKÉ MYŠLENÍ,
KRITICKÁ
GRAMOTNOST

„Neprobádaný život nestojí za to žít.“ Sokrates

„Dovednost ptát se je nástrojem, který lidem umožňuje měnit své životy a životy jiných.“¹¹

„... ve světě, kde je nadbytek informací, je schopnost porozumění tomu, co je dosažitelné, vzácným zdrojem.“¹²

Co myslíme kritickým myšlením?

Potřeba rozvinout kritické myšlení byla poslední dobou velmi propagována, což bylo především podpořeno vývojem v oblasti poznání, jak pracuje náš mozek, a navrhovanými způsoby, jak mohou lidé rozvíjet myšlení vyššího řádu.

Současné, revidované kurikulum pro střední školy zahrnuje průřezovou dimenzi s názvem „kreativita a kritické myšlení“. Nicméně zde nalezneme jen malý návod k tomu, co je kritickým myšlením míněno. Úřad pro získávání kvalifikace a kurikulum (QCA) pouze stanovuje, že tento pojem obsahuje „hodnotící uvažování“, a dodává, že:

„Kreativita a kritické myšlení nejsou kurikulární předměty, ale jsou to rozhodující aspekty učení, které by měly prostupovat kurikulem a životem školy.“¹³

Kritická gramotnost je o „čtení světa a slova“, považuje za nutné používat dotazování a kritické myšlení v oblastech, které by někteří učitelé mohli považovat za příliš politické, případně příliš zpochybnující status quo. „Globální dimenze umožňuje studentům představovat si odlišnou budoucnost a jejich roli, kterou mohou hrát ve spravedlivém a udržitelném světě.“¹⁴ Kritická gramotnost je tak nezbytnou dovedností k objevování globální dimenze.

Následující metody umožní vašim studentům přemýšlet o tom, jak rozvinout dovednosti kritického myšlení u svých studentů.

Další informace o pedagogice kritického myšlení naleznete v Příloze 5 na straně 48.

Klíčové strategie pro rozvoj kritického myšlení

- Vyhněte se uzavřeným otázkám, místo toho používejte otázky otevřené.
- Vyhněte se vybavování znalostí a otázkám na porozumění, místo toho používejte otázky, které pracují s kreativním myšlením.
- Povzbuzujte studenty, aby si sami otázky vytvářeli, místo aby se v tomto spoléhali na svého učitele.
- Navyšte dobu, při které čekáte na odpověď, aby studenti mohli déle přemýšlet.¹⁵

Přístup metodologie OSDE – Open Spaces for Dialogue and Enquiry / Otevřené prostory pro dialog a otázky – ke kritickému myšlení

OSDE metodologie poskytuje rámec pro kritické zabývání se a přemýšlení o různých názorech a perspektivách.

OSDE se snaží vytvořit bezpečný prostor, kde účastníci mohou prozkoumat své znalosti a přesvědčení. Zároveň se zabývají odlišnými perspektivami a rozpoznávají tak, že názory jsou sociálním konstruktem a jsou otevřené změně. OSDE metodologie je založena na třech principech:

1. Každý jedinec přináší do prostoru platné a legitimní znalosti vytvořené ve svém vlastním kontextu.
2. Veškerá znalost je částečná a neúplná.
3. Jakákoli znalost může být zpochybnována.¹⁶

Recenzní tým britského Ministerstva školství, který zkoumal kurikulum z pohledu „různorodosti a občanství“, doporučil OSDE jako „velice cennou“ metodologii pro výuku o různorodosti:

„Žáci rozvíjejí celou řadu dovedností, které jim pomáhají porozumět globálním tématům a propojovat svou vlastní zkušenost se zkušeností ostatních. Vytvářejí si schopnost ptát se a interpretovat své vlastní domněnky za využití sofistikovaných mluvčích a naslouchacích dovedností. Konceptuální rámec využívá řadu jiných přístupů, včetně řešení konfliktů a mezikulturního povědomí.“¹⁷

Více informací o OSDE naleznete na str. 25.

¹¹ Dotazování se – citace studenta / Questioning Cited Student Briefing paper

¹² Chytíme znalostní vlnu? Znalostní společnost a budoucnost vzdělání / Catching the Knowledge Wave? The Knowledge Society and the future of education, Jane Gilbert, NZCER Press 2005

¹³ <http://curriculum.qca.org.uk/key-stages-3-and-4/cross-curriculum-dimensions/creativitycriticalthinking>

¹⁴ Globální dimenze v akci / QCA Global Dimension in Action www.qca.org.uk/qca_15333.aspx

¹⁵ Jak můžeme naše otázky zefektivnit? / How can we make questioning more effective? www.standards.dcsf.gov.uk/research/themes/assessment_for_learning, Questioning skills as a tool for participation www.teachingexpertise.com/articles/questioning-skills-as-a-tool-for-participation-2560 Classroom questioning for trainee teachers www.pgce.soton.ac.uk/IT/Teaching/Questioning

¹⁶ www.osdemethodology.org.uk

¹⁷ Recenze kurikula: Různorodost a občanství, DfES / DfES Curriculum Review: Diversity and Citizenship (Ajegbo Report) 2007

A: Brainstorming / Myšlenková bouře

Rychlá tvorba a vyjmenovávání nápadů či názorů bez toho, aby byly objasňovány či komentovány.

www.tda.gov.uk/remodelling/managingchange/tools/brainstorming.aspx

B: Chvilka v kruhu

Zajistí, že každý účastník dostane příležitost přispět a cítit se užitečným. Rozvíjí interpersonální dovednosti, upevňuje vztahy, posiluje sebevědomí a navíc je zábavná. Typická struktura je: 1. Vyměňte si místa, (pokud ...) 2. Doplnění vět (Poslouchej – Bez komentáře – Klidně neodpovídej, pokud nechceš) 3. Otevřená diskuze

www.teachernet.gov.uk/teachingandlearning/library/circletime

C: Kompas rozvoje

Kompas rozvoje je systém, který nás motivuje, abychom kdekoli a kdykoli kladli celou řadu otázek týkajících se životního prostředí a rozvojových témat. S = Sociální; J = Jak se to vyplatí; V = Vliv (kdo má na danou věc vliv, kdo o ní rozhoduje); Z = Země (téma ochrany životního prostředí)

www.dep.org.uk/scities/methodologies/developmentcompassrose.php

D: Divadlo fórum

Založené na počátku 70. let 20. stol. Augustem Boalem. Publikum zhlédne krátkou hru, ve které je hlavní hrdina vystaven útlaku či překážce, kterou není schopen překonat; tématem je obvykle něco, co bezprostředně sdílí i publikum, téma je často stanoveno na základě rozhovorů s diváky. Po diskuzi se hra opakuje, ale tentokrát, kdykoli má některý z diváků pocit, že by protagonista měl jednat jinak, může děj zastavit, zaujmout hercovo místo a vyzkoušet si svůj nápad. Událost se takto proměňuje v určitý druh divadelní debaty, při které jsou zkoušeny a sdíleny zkušenosti a nápady diváků, což v důsledku podporuje solidaritu a pocit, že mohou snadněji řešit problémy.

Divadlo utlačovaných Augusta Boala [Theatre of the Oppressed Augusto Boal], Theatre Communications Group 1985

Hry pro herce a neherce Augusta Boala [Games for Actors and Non-actors Augusto Boal], Routledge 2002

www.theatreoftheoppressed.org

E: Řízené představy

Práce s řízenými představami jako způsob definování a dosažení vytoužené budoucnosti je velmi populární v mnoha oborech. Studie dokazují, že mnohem snadněji dosáhneme cíle, pokud si ho dokážeme vybavit a představit si způsoby, jakými bychom ho mohli dosáhnout. Cílem je, aby účastníci používali co možná nejsvobodněji svou představivost při tvorbě ideálních scénářů.

www.dep.org.uk/scities/methodologies/visioning.php

F: Horké křeslo (Plášť odborníka)

Tato metoda představuje nedidaktický způsob, jak může učitel třídy předat informace.

Učitel hraje roli „odborníka“, který se účastní odborné diskuze či poskytuje rozhovor do médií. Poté, co se skupině představí, mohou studenti odborníkovi klást otázky. Odborník se chová i odpovídá na otázky a nevystupuje ze své role. Studenti se také po určité době, ve které se podrobně seznámí s tématem, mohou sami stát odborníky.

www.mantleoftheexpert.com

G: Mentální mapa

Mapa vytvořená pomocí naší představivosti.

Například „Nakresli mapu Afriky“ nám umožňuje hodnotit různá vnímání/porozumění.

<http://www.tidec.org/sites/default/files/uploads/GI%20c.26%20mental%20maps.pdf>

H: Pojmová mapa (někdy také myšlenková mapa)

Vizuální reprezentace vztahů či asociací mezi různými pojmy či informacemi.

6 kroků pro vytvoření myšlenkové mapy

1. Začněte UPROSTŘED prázdné stránky otočené na šířku.
2. Pro hlavní myšlenku použijte NÁKRES nebo OBRÁZEK.
3. Používejte BARVY.
4. SPOJTE HLAVNÍ VĚTVY s hlavním obrázkem a dále propojte i druhotné a třetířadé větve s těmi prvními atd. Váš mozek funguje na principu asociací. Propojuje dvě (či tři nebo čtyři) věci. Pokud jste propojili jednotlivé větve, mnohem lépe danému tématu porozumíte a daleko lépe si ho zapamatujete.
5. Používejte jen JEDNO KLÍČOVÉ SLOVO NA ŘÁDKU.
6. Používejte OBRÁZKY.

Převzato ze stránky Mind Maps;

www.buzanworld.com/Mind_Maps.htm

I: Otevřené prostory pro dialog a otázky

Metodologie **OSDE** nabízí celý soubor postupů a základních pravidel pro vytvoření **BEZPEČNÉHO** prostoru pro dialog a otázky o **GLOBÁLNÍCH TÉMATECH** a **PERSPEKTIVÁCH** se zaměřením na **VZÁJEMNOU ZÁVISLOST**. Jejím cílem je podpora rozvoje:

- nezávislého a informovaného myšlení,
- kritické, politické a transnárodní gramotnosti,
- schopnosti klást otázky,
- zodpovědného a uvědomělého přemýšlení a jednání.

www.osdemethodology.org.uk

¹⁸ Tyto aktivity jsou adaptovány podle: „What's the Score on Education for Sustainable Development?“ DEP/Nelson Thornes 2008.

„...naším cílem je zavedení metodologie OSDE do kurzů na pedagogických fakultách, aby studenti měli příležitost poznat své vlastní postoje a dojmy a dozvědět se o klíčových pojmech, které jsou důležité pro pochopení problému globální dimenze. Studenti by byli dále vyškoleni v metodologii OSDE a jejím využití při výuce, aby posléze jejich žáci nejenže získali dobrý přehled o globálních tématech, ale i rozšířili své dovednosti v oblasti kritické gramotnosti.“¹⁹

J: Učení se navzájem (Peer education / peer tutoring)

V rámci metody Učení se navzájem mladí lidé předávají informace či rady svým vrstevníkům. Stávají se tak aktivními účastníky vzdělávacího procesu, spíše než pasivními příjemci dané informace.

www.dep.org.uk/peered/index.php

www.novascotiagambia.ca/PHE_Gambia.html

K: Filozofie pro děti

Filozofie pro děti je metoda výuky myšlení založená na „společenství otázek“. V typickém společenství otázek studenti společně čtou nějaký příběh či sdílejí nějaký jiný podnět. Vytvářejí své vlastní otázky a poté se účastní diskuze vedené učitelem.

<http://sapere.net>

L: Hodnotící aktivity

Hodnotící aktivity jsou využívány k podpoře debaty o relativním významu určitých faktorů (často

zadaných ve formě série tvrzení). Cvičení účastníkům umožňuje dělat informovaná rozhodnutí a poskytuje jim příležitost prosazovat vlastní názor na dané téma, případně i ovlivnit myšlení a názory druhých.

M: Hraní rolí / Sociální drama / Simulace

Hraní rolí může mít různé podoby a sloužit mnoha účelům. Kromě podpory imaginace a rozvoje empatie je to také účinný způsob rozvoje sociálních dovedností.

např.: www.oxfam.org.uk/coolplanet/teachers/coffee

N: Stimulační citáty¹⁹ založené na 8 klíčových pojmech globální dimenze

Citáty mohou pomoci zahájit diskuzi a debatu o klíčových pojmech. Mohou být využity jako úvodní aktivita v hodině či jako podklad pro debatu či širší diskuzi.

Celou řadu stimulačních citátů věnovaných každému z pojmů globální dimenze najdete v Příloze 6, na str. 50.

O: Myslitelské klobouky

Šest metaforických klobouků Edwarda de Bona – každý z nich definuje určitý způsob myšlení.

Studenti si nasadí či sejmou jeden z těchto klobouků, aby naznačili, jaký typ myšlení zrovna využívají. Nasazování i snímání klobouků je nezbytně důležité, jelikož studentům umožňuje přechod z jednoho typu myšlení do druhého.

Bílý klobouk – jeho nositel je neutrální, nositel informací, který se pouze soustředí na dostupné informace. Nasazení bílého klobouku studentu umožňuje přednést informaci neutrálním a objektivním způsobem.

¹⁹ Zahrnutí globální dimenze – problémy a příležitosti / Including a Global Dimension – Problems and Possibilities Helen Lawson Paper presented at ESCalate Learning and Teaching Conference May 2007

²⁰ Citáty pocházejí z www.wisdomquotes.com, http://thinkexist.com/quotation/be_the_change_you_want_to_see_in_the_world/148490.html, www.learningtogive.org

Červený klobouk – jeho nositel spoléhá na svou intuici, pocity a emoce. Nasazení červeného klobouku studentům umožňuje podělit se o své pocity s okolím.

Černý klobouk – jeho nositel je „soudcem“. Nasazením černého klobouku studenti téma pojmají kriticky a logicky. Někdy mohou působit jako příliš opatrní.

Žlutý klobouk – jeho nositel je optimista, ale stále logicky uvažující. Ve žlutém klobouku studenti hledají, jaké hodnoty a výhody daná situace přináší.

Zelený klobouk – po nasazení uvažuje jeho nositel o nových nápadech a nových možnostech pohledu na věc. Měl by být v hledání řešení co nejkreativnější.

Modrý klobouk – jeho nositel musí zvážit celý proces myšlení, kterého byl svědkem. Modrý klobouk zváží další kroky v procesu přemýšlení či jednání.

Zajímavý článek o tom, jak tuto metodu využili v Manchesteru, najdete na adrese
<http://www.independent.co.uk/news/education/schools/put-your-thinking-hat-on-how-edward-de-bonos-ideas-are-transforming-schools-1518507.html>

P: Přemýšlej – najdi si partnera – poděl se

Toto je jednoduchý a velmi účinný způsob, jak se ujistit, že všichni účastníci jsou do aktivity zapojení a poskytuje skvělou příležitost samostatného myšlení. Účastníci mají za úkol sami něco promyslet či o tom napsat. Potom si najdou partnera a o své myšlenky se vzájemně podělí. Nakonec každý pár svou práci ještě sdílí s dalším párem (či páry).

Q: Aktivita na rozvoj myšlení (thinking skills)

Pojem „thinking skills“, dovednosti myslet, zahrnuje celou řadu přístupů k výuce myšlení. Všechny však mají společný důraz na procesy a dovednosti potřebné k učení. Přívrženci této metody, kteří se rozvojem těchto dovedností zabývají, uvádějí, že pro společnost je v této době, kdy znalosti jsou dostupné jedním kliknutím myši, naprosto zásadní schopnost zpracovat nové informace, vyhodnotit je, učinit rozhodnutí a vytvořit nový poznatek.

www.teachernet.gov.uk/teachinginengland/detail.cfm?id=524

www.standards.dfes.gov.uk/thinkingskills/?view=get

Viz sekce 4, str. 22 „Dotazování, kritické myšlení, kritická gramotnost“

R: Hodnotové škály aneb Čtyři rohy

V této jednoduché aktivitě jsou účastníci vyzváni, aby se aktivním způsobem postavili za to, čemu věří, a to doslova. Seřadí se podél pomyslné linie podle toho, jak se cítí v reakci na nějaké tvrzení – na jednom jejím konci je oblast „naprosto souhlasím“, na konci druhém „důrazně nesouhlasím“. Mohou být vyzváni, aby své stanovisko obhájili. Tvrzení mohou být seskupena tak, aby poukázala na rozporuplné osobní postoje (např. „Na silnicích je příliš mnoho aut“ / „bez auta bych jen těžko mohl/a vykonávat svou práci“).

SEKCE 6

ŠKOLÍCÍ AKTIVITY KE GLOBÁLNÍ DIMENZI

Tato sekce je zaměřena na:

Lektory

i) K využití pro studenty: rozvoj povědomí o globální dimenzi, využití aktivity na začátku konkrétní výuky či tvorba semináře o různých aspektech globální dimenze

ii) K využití v rámci práce s mentory na podporu rozvoje vlastního povědomí o globální dimenzi a poskytnutí nápadů na aktivity pro studenty či k využití v rámci školení

Mentory

i) K využití v rámci práce s ostatními mentory a třídními učiteli pro rozvoj povědomí o globální dimenzi a poskytnutí nápadů na aktivity, které mohou využít ve výuce budoucích učitelů

ii) K využití pro studenty v rámci jejich zácviku, kontrolních setkání či v rámci dalšího vzdělávání učitelů

Krátké aktivity na podporu povědomí o globální dimenzi a angažovanosti:

A. Využití animovaných filmů

- Vyberte si animovaný film, který podle vás sděluje něco důležitého o globální dimenzi.
- Vysvětlete, proč jste si ho vybrali a jak byste ho mohli využít při výuce
[např. Polypův „Big Bad World“ (Velký zlý svět) New Internationalist Publications 2002²¹].

B. „Kdo je globálním občanem?“

Pro tuto aktivitu potřebujete papír, flipchart a propisku.

1. Každému rozdejte 4 čtvrtky/papíry (např. stránku A4 rozstříhanou na 4 díly).
2. Na tabuli / flip chart / digitální projekci napište: „Globální občan je ten, kdo....“ Každý (čitelně) napíše 1 vlastnost/kompetenci. Jednu vlastnost na jeden papír.
3. Rozložte kartičky na zem/stůl tak, aby je každý viděl.
4. Požádejte účastníky, aby si každý vybral 3 cizí kartičky, se kterými souhlasí.

5. Rozdělte účastníky do skupinek po 3–5.

6. Domluvte se na 4 klíčových výrocích/vlastnostech (či až na 7, pokud používáte verzi podle Oxfamu) a napište je na papír formátu A3/flipchartový papír (některé výroky bude možná třeba upravit, tedy zkombinovat více kompetencí).

7. Každá skupinka poskytne zpětnou vazbu.

8. Ukažte účastníkům definici podle Oxfamu, srovnajte ji s výsledky a prodiskutujte jejich důsledky z pozice učitele i občana.

Definice podle organizace Oxfam:

Globálním občanem je ten, kdo:

- si uvědomuje svět v širších souvislostech a svou roli globálního občana,
- respektuje a ctí různorodost,
- je ochoten jednat tak, aby se svět stal spravedlivějším a udržitelnějším,
- přijímá zodpovědnost za své činy.

(7bodová definice viz www.oxfam.org.uk/coolplanet/teachers/globciti/whatis.htm)

C. Proč je globální dimenze důležitá ve vzdělávání

Pro tuto aktivitu potřebujete kartičky s prohlášeními (každou sadu zvlášť do obálky).

1. Požádejte účastníky, aby vysvětlili, jak chápou pojem globální dimenze (viz některé výroky z „Rozvoje globální dimenze ve školním kurikulu“, str. 1–5)
2. Rozdejte soubory kartiček s výroky (již nastříhané a rozdělené do obálek) na téma „Proč je globální dimenze významná ve vzdělávání“ (na následující stránce v této sekci) a požádejte účastníky, aby je jednotlivě / po dvojicích / ve skupinkách seřadili podle důležitosti (mohou být seřazeny jakýmkoli způsobem). Pokud je napadají ještě jiné důvody, mohou je do výčtu přidat.
3. Požádejte každého/každou skupinku, aby srovnali své výsledky s ostatními.
4. Požádejte je, aby přečetli výrok, který zařadili na první a na poslední místo, a prodiskutujte s nimi, co z jejich hodnocení vyplývá pro jejich učitelskou roli.
5. Zeptejte se na souvislost mezi globálním občanstvím a globální dimenzí. Ukažte jim prohlášení projektové skupiny DEP/MMU (citované v: „Podpora standardů: Globální dimenze ve výuce a vzdělávání budoucích pedagogů“). Souhlasí s ním? Považují toto učitelé za významné? Jak se z toho stane celoškolské téma?

²¹ www.polyp.org.uk sekce „About me“ obsahuje odkazy na další komiksové tvůrce; www.newint.org/columns/bbw

Mladí lidé se chtějí dozvědět více o globálních tématech, aby mohli rozhodovat o vlastních životech.

Mladí lidé potřebují dovednosti, znalosti, porozumění a zkušenosti týkající se širšího světa, aby se z nich stali aktivní občané se zájmem o dění kolem sebe.

Mladí lidé a ti, kteří je vyučují, by si měli být vědomi narůstající řady příležitostí k budování mezinárodních zkušeností a kontaktů.

Svět se proměňuje jak po ekonomické, tak i po technologické a kulturní stránce, a je potřeba, aby mladí lidé těmto změnám rozuměli.

Mezinárodní dimenze může mladým lidem v rámci kurikula pomoci pochopit význam a přínosy **různorodé společnosti**, ve které žijí.

Nastává změna postojů k tématům, jako jsou udržitelnost a vzájemná závislost, lidská práva, rovné příležitosti, rasová diskriminace a řešení konfliktů.

Proměňuje se to, co se děti ve škole učí, díky reformě národního kurikula a zavedení osobnostní, sociální a zdravotní výchovy a výchovy k občanství.

Mezinárodní dimenze poskytuje širší a více relevantní kontext iniciativám, jako je výchova k občanství či rozvoj gramotnosti, jež mohou napomoci zvýšit všeobecné standardy.

Kvalitní vzdělávací systém musí být mezinárodně zakotven.

„Globální dimenze znamená mít globální perspektivu ve vzdělávání. Je úzce spjatá s globálním občanstvím, naší rolí ve společnosti a v širším světě. Globální dimenze ve vzdělávání umožňuje lidem kriticky se zapojit do lokálních i globálních témat, aktivně se účastnit a činit informovaná a etická rozhodnutí ve stále globálnější společnosti. Znamená, že se sami považujeme za globální občany.“ (DEP/MMU Projektová skupina – citováno v části „Podpora standardů“)²²

D. Audit globální dimenze

Existuje množství dostupných nástrojů k provedení celoškolního auditu s ohledem na globální dimenzi / globální občanství (viz sekce 8, str. 38 „Audit globální dimenze, odměny a srovnávací systémy“).

1. Srovnávací systémy globální dimenze (vytvořené Asociací globálních škol v hrabství Yorkshire a Humberside): pokrývají 6 oblastí od Vedení a étosu k Účasti rodičů/komunit na třech úrovních www.yhgasa.org.uk/benchmarks.htm
2. Celoškolní audit globálního občanství (vytvořený organizací Oxfam) www.developingcitizenship.org.uk/wsd_audit.htm#
3. Audit sekce: výborný příklad auditu geografické sekce je dostupný na webu Geografické asociace (geografický audit na Brentwood County High School) geografický audit na Brentwood County High School <http://www.geography.org.uk/download/PRglobalaudit.doc>

E. Propojení iniciativ ECM – Every Child Matters / Na každém dítěti záleží a GD Global Dimension / Globální dimenze

1. Zeptejte se účastníků, jestli vidí nějaké souvislosti mezi projekty Globální dimenze a Na každém dítěti záleží. Záleží na některých dětech více než na jiných a) z hlediska lokálního, b) z hlediska globálního? Jaká opatření existují na lokální/globální úrovni? Čím jsou/nejsou efektivní? Za pomoci tabulky na str. 8 mapující ECM a GD určete možné důsledky způsobu, jakým je projekt ECM implementován na vaší škole. Také si můžete stáhnout dokument mapující ECM a Úmluvu OSN o právech dítěte. www.unicef.org.uk/tz/resources/resource_item.asp?id=60

²² www.globalteacher.org.uk/global_dimension.htm

SEKCE 7

JAK ZAPOJIT GLOBÁLNÍ
DIMENZI DO KURIKULA
A DALŠÍCH ŠKOLNÍCH
AKTIVIT

Kurikulum 21. století

„Kurikulum 21. století by mělo mladé lidi připravovat na to, aby si uvědomili svou úlohu a zodpovědnost, kterou mají jako členové globální společnosti. **Je potřeba, aby si uvědomovali globální kontext svých lokálních životů**, zvážili své hodnoty a postoje ve vztahu k výzvám, jimž jsou vystaveni, a poznali, jakým způsobem by na tyto výzvy mohli aktivně reagovat.“ Jak čelit výzvám v budoucnosti (Úřad pro získávání kvalifikace a dohledu nad kurikulem) www.qca.org.uk

Nové středoškolské kurikulum i navrhovaná reforma kurikula základních škol mají stejné klíčové cíle: úspěšné žáky – sebejisté jedince – zodpovědné občany.

Globální dimenze napříč kurikulem

Průřezové dimenze

„...předměty nemohou samy o sobě poskytnout kompletní rozsah zkušeností a praktických příležitostí, které žáci potřebují. Zde můžou přispět průřezové dimenze.“

Průřezové dimenze odrážejí hlavní myšlenky a výzvy, kterým společnost musí čelit a které jsou významné pro jedince. Nejsou zákonem ustanovené, ale mohou poskytnout jednotící témata, která vzdělávání dodají relevanci a autentičnost a **pomohou mladým lidem porozumět světu.**“

Průřezové dimenze zahrnují:

- identitu a kulturní rozmanitost
- účast komunity
- globální dimenzi a udržitelný rozvoj
- kreativitu a kritické myšlení
- zdravý životní styl
- podnikavost
- technologie a média

Tyto dimenze poskytují příležitost pro integraci výuky napříč předměty, akcemi a aktivitami. Umožní, aby výuka byla tematicky zaměřená a poutavá a poskytovala příležitosti k hloubkovému porozumění.“ Úřad pro získávání kvalifikace a dohledu nad kurikulem, Globální dimenze v akci www.qca.org.uk/qca_15333.aspx

Ačkoli je globální dimenze jednou z těchto dimenzí, globální souvislosti má každá z nich.²³

„Celkový přehled kurikula“, který zahrnuje kurikulární dimenze, najdete v Příloze 7, str. 52.

Na každém dítěti záleží (Every Child Matters, ECM)

1. Buď zdravý
2. Buď v bezpečí
3. Uč se s radostí
4. Přispěj něčím pozitivním
5. Pracuj na rozvoji ekonomické prosperity

- Děti vyrůstají v globalizovaném světě, globální dimenze je tudíž v samém jeho středu. V „ostrovských oblastech“ je rozšiřování obzorů nezbytně důležité.
- Komunity na území VB jsou velice rozmanité, situace je nadmíru složitá. To, jak mladí lidé vidí sami sebe, je velice důležité.

Globální dimenze může těchto pět výsledků učinit koherentními. Všechno je propojeno, jeden výsledek ECM je dosažen prostřednictvím druhého, například pozitivní příspěvek je propojen s učením s radostí. Globální dimenze může dodat soudržnost a poskytnout celkový rámec této vzájemné propojenosti. Na školách existuje velká potřeba myšlení v souvislostech, např. mezi šikanou a udržitelným rozvojem. Autoevaluační formulář nabízený úřadem Ofsted – Office for Standards, Children Services, Skills / Úřad pro standardy ve vzdělávání, služby dětem a dovednosti je pro tento účel velice vhodný.

- Výsledky ECM jsou výzvou pro 8 konceptů globální dimenze a koncepty globální dimenze jsou výzvou pro výsledky ECM. Všechny zainteresované osoby si musí uvědomovat tyto implikace. Potřebujeme kritičtější přístup k těmto tématům.
- V 5 výsledcích jsou obsažena 4 práva, ale pouze jedna povinnost. Pohled na ECM z perspektivy lidských práv může klást větší důraz na to, aby děti pochopily vztah mezi právy a povinnostmi (viz školy v hrabství Hampshire, které respektují práva na www.unicef.org.uk/teacherzone). Úmluvu OSN o právech dítěte je nutné výslovně zahrnout do kurikula.

Výňatky z projektů „Na každém dítěti záleží a globální dimenze“²⁴:

Detailnější diagram naleznete na straně 8.

²³ Viz Celkový přehled kurikula v Příloze 7

²⁴ Ukázky ze semináře „Na každém dítěti záleží a globální dimenze: Zpráva DfES/DEA“ „Every Child Matters and the Global Dimension: Report of the DfES/DEA“, který se konal 19. června 2006 www.dea.org.uk.

Myšlení, osobnostní a učební kompetence

Rámec zahrnuje šest skupin kompetencí, které, spolu s funkčními dovednostmi v angličtině, matematice a informatice, jsou nutné k úspěšnému zvládnutí učení, života a práce. Rámec v podstatě zachycuje nezbytné kompetence: zvládnutí sebe sama, zvládnutí vztahů s ostatními a zvládnutí vlastního učení, výkonu a práce. Jsou to právě tyto dovednosti, jež umožní mladým lidem vstoupit do pracovního procesu a dospělého života jako jistí a schopní jedinci.

Názvy šesti skupin jsou:

- Nezávislí tazatelé
- Přemýšliví žáci
- Manažeři sebe sama / Self managers
- Kreativní myslitelé
- Týmoví pracovníci
- Efektivní účastníci

Tento rámec dobře zapadá do souboru nápadů Globální dimenze „Způsoby jednání a vytváření souvislostí“ a „Způsoby přemýšlení a poznávání“, stejně jako níže popsany rámec SEAL. Více informací o rámci osobnostních, učebních a myslících dovedností najdete v Příloze 8, str. 54.

SEAL – Social and Emotional Aspects of Learning / Sociální a emocionální aspekty učení

SEAL je explicitní, strukturovaný a celokurikulární rámec a zdroj pro výuku sociálních, emocionálních a behaviorálních dovedností všech žáků, včetně osobních a mezilidských témat.

Národní zástupce SEAL o spojitosti mezi SEAL a Globální dimenzí řekl toto: „Sociální a emocionální dovednosti jsou velice důležité pro pochopení globální dimenze a ta je naopak bohatým zdrojem pro SEAL. Z toho plyne spousta vzájemného užítku.“

Centrum rozvojového vzdělávání v jižním Yorkshire (The Development Education Centre South Yorkshire, DECSY) v současnosti připravuje a testuje materiály určené na podporu začleňování Globální dimenze do programu SEAL.

Pro další informace kontaktujte DECSY na www.decsy.org.uk

Další informace o rámci SEAL najdete na: www.standards.dfes.gov.uk/primary/publications/banda/seal

Strategie udržitelných škol (DCSF – Ministerstvo pro děti, školy a rodiny)

Cílem Udržitelných škol je připravit mladé lidi na udržitelný život prostřednictvím výuky, jejich společenského postavení a příkladů každodenní praxe.

Škola zbudovaná na základních principech udržitelného rozvoje podpoří tyto typy péče:

- Péče o sebe sama – naše zdraví a duševní pohodu
- Vzájemná péče – napříč kulturami, generacemi a navzdory vzdálenostem
- Péče o životní prostředí – jak blízké, tak vzdálené

Školy jsou vybízeny, aby se zapojily do Národního rámce udržitelných škol a začlenily ho do svých plánů zlepšení a rozvoje. Zkušenosti z praxe i z okruhu odborných organizací naznačují, že celoškolní přístup k udržitelnému rozvoji je nejlepším způsobem, jak docílit kýžených výsledků. To znamená, že každý ve škole má svou úlohu při prosazování udržitelného rozvoje a že škola ke svému zlepšování zaujme holistický přístup, který pokryje hlavní oblasti školního života:

Kurikulum – výuka

Tím, že se zaměřuje na témata, která jsou mladým lidem blízká, poskytuje koncept udržitelného rozvoje učitelům nástroj, jak rozvíjet u studentů cit pro kladení dotazů, dále také radost z učebního procesu a zájem o něj. Studium skutečných problémů na skutečných místech – uvnitř i vně učebny – přibližuje učivo a učení životu, kteří žáci sami žijí. Díky celé škále učebních příležitostí – od praktické práce v terénu po tvorbu vlastních projektů či psaní dopisů místním zastupitelům – tento přístup také vytváří příležitosti, jak učení učinit osobnějším.

Areál školy – hodnoty a způsoby práce

Školy, které spravují své záležitosti udržitelným způsobem, mohou významně ovlivnit i své zaměstnance a žáky. Navíc je celkem jisté, že Udržitelné školy jsou výkonné školy, které spotřebovávají méně energie, vody a materiálů a produkují méně odpadu. Lepší stravování navíc může zlepšit i zdraví žáků, jejich soustředění a učební výsledky. Zelenější způsob cestování může napomoci zlepšit bezpečnost, kondici a bdělost žáků. Efektivní správa školních budov může vést ke snížení výdajů za energii a vodu. Strategie „redukce, opakovaného

využívání a recyklace“ může vést ke snížení objemu nákupů, celkových nákladů a odpadu. Využití školních pozemků k pěstování potravin a ochraně přírody může navíc poskytnout výborné učební příležitosti.

Komunita – širší vliv a partnerství

Školy mají pro uplatňování širšího vlivu ve svých komunitách dobrou pozici. Díky kontaktům s rodiči a pečovateli, dodavateli a místními organizacemi mohou mezi místními prosazovat rozsáhlou agendu kvalitního života. Žáci ve školách tráví méně než 15 % roku. To, co zažívají mimo ni, má významný dopad na jejich sebeúctu, úspěšnost a chování. Propagací bezpečnějších, silnějších, zdravějších a udržitelnějších komunit mohou školy zvýšit očekávání toho, co mohou od svého okolí očekávat, a další aspirace svých žáků.

Zaměřením na udržitelný rozvoj v rámci kurikula, tvorbou příkladů dobré praxe na školách a propagací pozitivních způsobů chování v rámci komunity mnohé školy zjišťují, že mohou nejen významně přispět společnosti, ale také se mohou stát špičkovými školami i v dalších ohledech.

Osm dveří

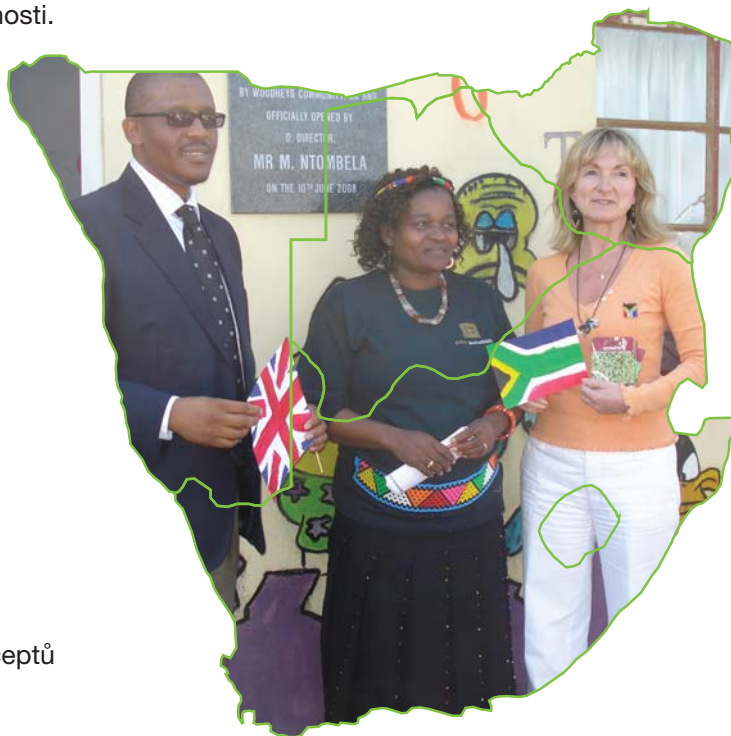
Národní rámec udržitelných škol představuje osm „dveří“, kterými školy mohou dle vlastní volby zahájit či rozšířit své aktivity na podporu vlastní udržitelnosti. Každými z dveří je možné projít jako jednotlivce či v rámci celoškolního akčního plánu, nicméně školy nepochybně zastydí, že mnohé z dveří jsou vzájemně propojené. Ačkoli se dveře globální dimenze mohou jevit jako oddělené, každý jedinec má jak lokální, tak globální vazby.

- Jídlo a pití
- Energie a voda
- Cestování a doprava
- Nákup a odpad
- Stavby a pozemky
- Inkluze a participace
- Lokální prosperita
- Globální dimenze

www.teachernet.gov.uk/sustainableschools

Udržitelný rozvoj je jedním z osmi klíčových konceptů GD a GD je zároveň jedním z osmi dveří/rámců Udržitelných škol.

*„Udržitelný rozvoj je způsob přemýšlení o tom, jak si zorganizujeme život a práci – včetně našeho systému vzdělávání – bez toho, abychom ničili náš nejcennější zdroj, planetu Zemi. Od nadměrného rybolovu po globální oteplování představuje náš způsob života pro planetu Zemi vzrůstající zátěž, která nemůže tímto tempem pokračovat. Věci, které jsme kdysi brali za samozřejmost, jako jsou dostatečné zásoby energie či stabilní klima, nyní již tak trvale nevypadají. Pokud je náš blahobyt úzce spjat se zdravím naší planety, tak nelze ničit úspěch a růst považovat za samozřejmý, jestliže nezačneme chránit naše životní prostředí. Pokud nelze prosperovat ve světě, který trpí chudobou, nerovností, válkami a nemocemi, je naše budoucnost nutně spjata s jinými lidmi a místy na Zemi. Zajištění udržitelného rozvoje spočívá v inspiraci lidí ve všech koutech světa, aby začali hledat řešení, která zlepší kvalitu jejich života bez toho, abychom pouze hromadili problémy, které bude nutné řešit v budoucnosti, či způsobovali nespravedlivý dopad našeho způsobu života na životy jiných lidí. Jedná se o mnohem více než o recyklaci lahví či dávání peněz na charitu. **Jde především o zásadní změnu způsobu myšlení a chování.**“* DfES (Ministerstvo pro vzdělávání a rozvíjení dovedností) (2006a) *Udržitelné školy pro žáky, komunity a životní prostředí* – vládní reakce na konzultaci o strategii udržitelných škol.

Komunitní soudržnost

Od září 2007 mají školy zákonem uloženou povinnost propagovat komunitní soudržnost.

Komunitní soudržnost je popsána jako:

*„Úsilí o společnost, která má **společnou vizi a smysl pro soudržnost** sdílenou všemi komunitami, společnost, která si **váží rozmanitosti prostředí a poměrů, z nichž její členové pocházejí**; společnost, kde všichni mají přístup k **podobným životním příležitostem**; kde **existují silné a pozitivní vztahy**, jež se dále vyvíjejí na pracovišti, ve školách a v rámci širší komunity.“* Alan Johnson, Ministr pro vzdělávání a rozvíjení dovedností ve svém proslovu v parlamentu, listopad 2006.

Komunitou není míněna pouze lokální komunita, tento pojem zahrnuje také globální komunity.

Školy musí usilovat o komunitní soudržnost ve třech následujících oblastech; všechny z nich mohou být podpořeny Globální dimenzí.

Výuka, učení a kurikulum

- Jsou si studenti vědomi hodnot školy včetně myšlenky globálního občanství?
- Jsou si studenti vědomi své vlastní kulturní identity?
- Mají studenti pochopení a respekt vůči jiným kulturám včetně těch, jež nejsou zastoupeny v jejich místní komunitě?
- Poskytuje škola dostatek příležitostí k diskuzi o kontroverzních tématech, z nichž mnohá jsou zároveň tématy globálními?
- Poskytuje škola dostatek příležitostí ke zkoumání historie migrace a migrantů?
- Poskytuje škola dostatek příležitostí dozvědět se něco o tématech spojených s lidskými právy a sociální spravedlností?

Rovnost a excellence

- Monitoruje škola dopad aktivit Globální dimenze na akademické i osobní úspěchy svých žáků?
- Má každý přístup k příležitostem vytvářeným Globální dimenzí?
- Nabízí škola různorodé vzory, včetně těch, které nejsou zastoupeny v místní komunitě?

Komunitní angažovanost a mimoškolní aktivity

- Propaguje škola étos globálního občanství v místní komunitě?
- Propaguje škola příležitosti pro interakci s různými skupinami v rámci komunity?
- Mohou školy nabízející mimoškolní aktivity spojovat různé komunity?

Více informací o komunitní soudržnosti naleznete v Souboru zdrojů o komunitní soudržnosti; <http://www.teachernet.gov.uk/wholeschool/Communitycohesion/communitycohesionresourcepack/>

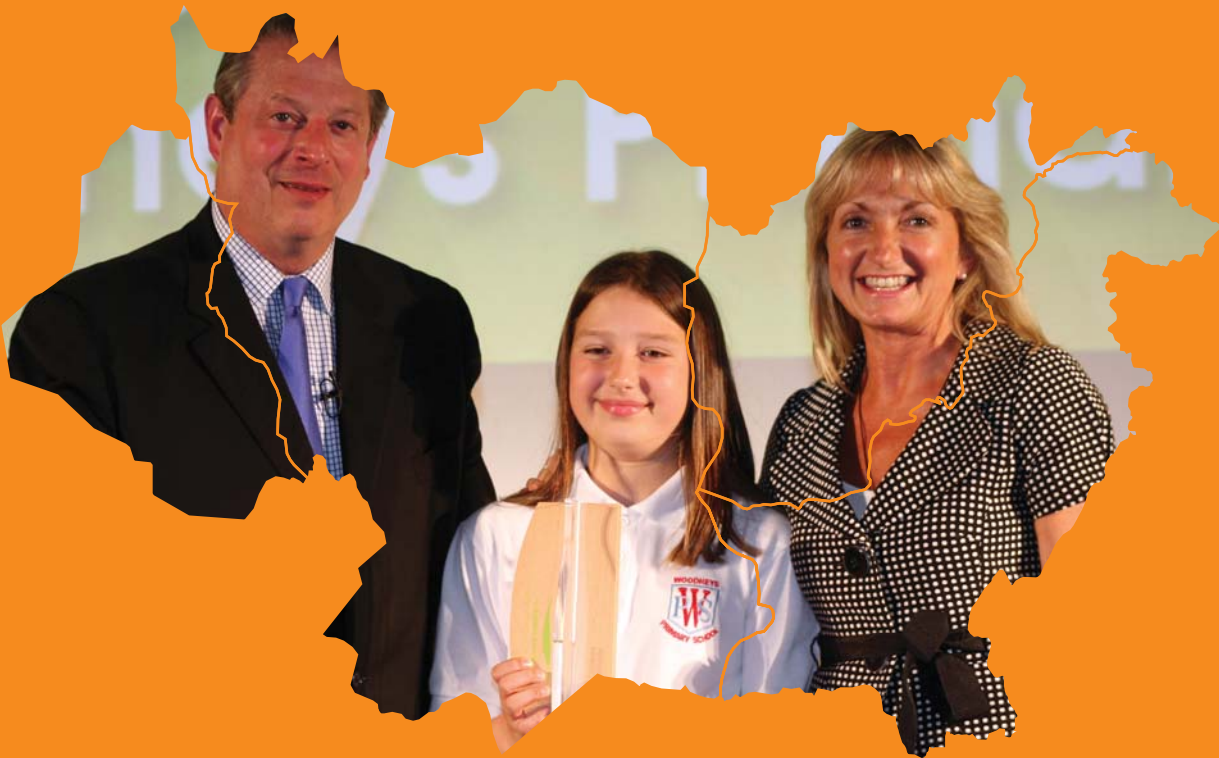
Užitečný audit, který vám pomůže určit, do jaké míry vaše škola přispívá komunitní kohezi, naleznete zde: <http://www.teachernet.gov.uk/wholeschool/Communitycohesion/communitycohesionresourcepack/tandl/auditing/cohesion/>

Globální dimenze a SEF – Self Evaluation Framework / / Autoevaluační rámec

Existuje několik způsobů, jimiž Globální dimenze přispívá SEF.²⁵

OTÁZKY SEF		PŘÍSPĚNÍ GLOBÁLNÍ DIMENZE
Sekce 1: Charakteristika vaší školy		
1b	Stručně shrňte vaše specifické cíle a popište všechny výjimečné rysy vaší školy.	– Dostala vaše škola nějaká významná ocenění, např. Cena pro mezinárodní školy, Ekoškola atd.? – Začleňuje vaše škola Rámec udržitelných škol?
Sekce 2: Názory žáků, rodičů/opatrovníků, komunity a jiných zúčastněných osob		
2b	O čem vypovídají názory žáků, rodičů/opatrovníků, komunity a jiných zúčastněných osob, včetně skupin, které jsou mimo váš dosah?	– Vycházejí spolu žáci různého původu? – Zabývá se kurikulum kulturní rozmanitostí a globálními tématy?
Sekce 5: Kvalita výuky		
5a	Jak vysoká je kvalita výuky na vaší škole?	– Jak úspěšně podporuje výuka porozumění a rozpoznání hodnoty rozmanitosti a rovnosti?
Sekce 6: Vedení a správa		
6a	Jaká je celková efektivita vedení a správy?	– Podporuje vedení celoškolní étos učení i mimo výuku a v rámci širší komunity?
6b	Jak efektivně propagujete komunitní soudržnost?	– Jak efektivní je váš přínos k soudržnosti komunity ve VB, např. tím, že podporujete společnou identitu a hodnoty, ocenění hodnoty rozmanitosti, porozumění lidským právům a rozvoj dovedností umožňujících zapojit se do chodu společnosti? – Jak efektivně přispíváte k soudržnosti širší komunity prostřednictvím rozvoje schopnosti porozumět jiným komunitám v Evropě i globálně?
Sekce 7: Celková efektivita		
7b	Jak efektivní a inkluzivní je vaše výuka celkově?	– Jak dobře dokáže vaše škola propagovat osobnostní rozvoj a kvalitu života VŠECH žáků za použití řady výukových a učebních metodologií obsažených v globální dimenzi?

²⁵ Převzato z prezentace Lindy Barkerové přednesené na Global Education Derby

SEKCE 8

AUDITY GLOBÁLNÍ DIMENZE, OCENĚNÍ A SROVNÁVACÍ SYSTÉMY

Existuje množství výborných auditů, které vám mohou pomoci určit, jak by vaše škola mohla dále postupovat ve své snaze o Globální dimenzi. Vaše škola by pak navíc mohla začít usilovat o některá z níže uvedených ocenění.²⁶

AUDITY

A. Mapující cvičení podle DCSF (Ministerstvo pro děti, školy a rodiny)

Charita ENCAMPs (environmentální kampaně), která organizuje projekt Eco-Schools, publikovala mapující cvičení, které sdružuje 10 až 15 hlavních národních cen vztahujících se ke Strategii udržitelných škol (Ocenění pro mezinárodní školy, Ekoškola, Zdravá škola, Cena Nadace Ashden, Cena Johna Muira).
<http://www.teachernet.gov.uk/sustainableschools/upload/Mapping%20Guidance.pdf>

B. Projekty rozvoje občanství – srovnávací systémy pro střední školy

Byly vytvořeny srovnávací systémy, které zavádějí perspektivy celoškolního rozvoje, principy lidských práv a globální dimenzi v rámci těchto oblastí:

- 1. Plánování kurikula a výuka** – poskytuje mladým lidem aktivní zkušenost toho, co znamená být občanem v globalizované společnosti
- 2. Vytváření příležitostí k účasti** – mladých lidí ve školách a svých komunitách
- 3. Školní étos a tvorba strategie** – odráží globální kontext lokálních komunit
www.developingcitizenship.org.uk/spd_benchmark.htm

C. Audit kurikula Globálního občanství organizace Oxfam

Vymezuje 14 oblastí, ve kterých je možné provést autoevaluaci a prokázat aktivitu.

www.oxfam.org.uk/education/resources/global_citizenship/overall_files/ideas_for_getting_started_and_inspired.pdf

D. Autoevaluace Globální dimenze vytvořená Centrem mezinárodní solidarity v Readingu (Reading International Solidarity Centre, RISC²⁷)

Autoevaluace Globální dimenze pod šesti nadpisy:

- Výuka a učení
- Étos a strategie
- Zdroje
- Monitoring a evaluace
- Rozvoj zaměstnanců
- Komunikace

www.local4global.org.uk/node/57

RISC navíc vytvořil manuál pro měření postojových změn v globálním občanství u mladých lidí ve věku 5–19 let. Více informací najdete na:

<http://www.globaldimension.org.uk/resourcesearch/details.aspx?id=1585>

E. Asociace globálních škol v hrabství Yorkshire a Humberside – cena pro Globální školy

Ačkoli se jedná o ocenění, které je otevřené pouze pro školy v hrabství Yorkshire a Humberside, je tento autoevaluační nástroj velice užitečný. Měřicí systémy pro Globální dimenzi definují úspěšnost na třech různých úrovních. Pro získání ceny musí školy vykazovat úspěchy v následujících okruzích:

1. Vedení
2. Výuka a učení
3. Monitoring & evaluace
4. Zdroje
5. Rozvoj zaměstnanců
6. Zapojení rodičů/komunity

Škola odevzdá portfolio s důkazy, které potvrdí, že splnila 14 z 20 prvků z minimálně 5 ze zadaných okruhů.

www.yhgsa.org.uk/global_awards

²⁶ Převzato z „Whole School Development and the Global Dimension“ DECSY / Developing Citizenship Project 2007

²⁷ Vzdělávací program Varianty společnosti Člověk v tísni spolupracuje s RISC na projektu Kvalita nebo kvantita zaměřeném na ověřování postojů žáků. Více naleznete na <http://www.varianty.cz/index.php?id=3&item=49>

OCENĚNÍ²⁸

A. Ocenění mezinárodních škol Ministerstva pro děti, školy a rodiny

Otevřené pro všechny školy ve VB (+ v Indii a na Srí Lance); zdarma, registrace online. Napomáhá rozvoji níže uvedeného:

- Mezinárodní étos začleněný do veškerého dění na škole
- Většina žáků pocítí účinek mezinárodní spolupráce a zapojí se do ní
- Společná práce v rámci kurikula s určitým počtem partnerských škol
- Práce v rámci kurikula napříč celou řadou předmětů
- Celoroční mezinárodní aktivita
- Zapojení do širší komunity
- Evaluace z celé řady zdrojů, která umožní zlepšit vaše aktivity a mezinárodní program

www.globalgateway.org.uk/default.aspx?=1343

Případovou studii školy, která získala toto ocenění, najdete v Příloze 9, str. 56.

B. Ekoškola

Ekoškoly jsou mezinárodním programem udělujícím ocenění, který školy provází na jejich cestě k udržitelnosti, poskytuje jim rámec, který napomáhá začlenit tyto principy do samého srdce školního života. Jedná se o proces rozdělený do sedmi kroků, který je vykonáván žáky a propojen s nejrůznějšími environmentálními tématy, a vede až k bronzovému, stříbrnému či zlatému ocenění.

www.eco-schools.org.uk

C. Fairtradová škola

Pro získání titulu Fairtradová škola je nutné poskytnout důkazy o každém z těchto pěti cílů:

- Založit řídicí skupinu pro Fairtradovou školu.
- Sepsat a osvojit si celoškolskou politiku fair trade.
- Zavázat se k prodeji, propagaci a používání fairtradových produktů v co nejvyšší míře.
- Učit se o fair trade v alespoň třech předmětech na každém stupni.
- Propagovat fair trade a aktivně se na něm podílet v rámci školy i širší komunity.

www.fairtrade.org.uk/schools

D. Zdravé školy

Celoškolský přístup k fyzické a emocionální pohodě zaměřený na čtyři ústřední témata:

- Osobnostní, sociální & zdravotní výchova
- Zdravá strava
- Tělesná aktivita
- Emocionální zdraví & kvalita života

www.healthyschools.gov.uk

E. Ocenění pro školy respektující práva organizace UNICEF

Aby škola obdržela toto ocenění, musí prokázat, že dosáhla požadovaného standardu ve všech čtyřech aspektech, které obsahují prvky přispívající k rozvoji aktivního globálního občanství:

1. Vedení a management prosazující začleňování hodnot požadovaných Úmluvou OSN o právech dítěte v životě školy.
2. Znalost a porozumění Úmluvě OSN o právech dítěte.
3. Třídy, které respektují práva svých žáků.
4. Žáci, kteří se aktivně podílejí na rozhodovacím procesu ve škole.

www.unicef.org/uk/tz/teacher_support/rrs_award.asp

²⁸ České školy se mohou také zapojit do různorodých certifikovaných programů. Globální dimenzi je nejbližší titul Světová škola. Více najdete na www.varianty.cz/svetovaskola

Příloha 1: 8 klíčových pojmů globální dimenze ve školním kurikulu²⁹

Osm klíčových konceptů bylo vytvořeno za účelem poskytnutí rámce, jehož prostřednictvím můžeme porozumět globální dimenzi. Všechny jsou důležité a vzájemně propojené, ale v různých kontextech zauímají různé pojmy významnější pozice a představují oporu pro pojmy ostatní. V plánování výuky mohou být využity jako různé úhly pohledu na různá témata. Pokud se třída například v rámci hudební výchovy zaměří na výklad konfliktu, který je předmětem písňového textu, z hlediska různorodosti se mohou zabývat různými kulturními vlivy na tuto skladbu; z hlediska udržitelného rozvoje zase mohou zkoumat udržitelnost použitých hudebních nástrojů. Tyto koncepty také mohou pomoci při plánování a hodnocení. Žádná škola či třída se jim sice nebude věnovat ve stejném rozsahu, ale klíčové koncepty jsou navzájem propojené, a proto vyžadují celistvý přístup. Dobře vedená výchova k udržitelnému rozvoji například obsahuje aspekty všech osmi konceptů.

Globální občanství

Získání znalostí, dovedností a porozumění pojmům a institucím, které jsou nezbytné proto, aby se žáci stali informovanými, aktivními a zodpovědnými občany

- Rozvoj schopností potřebných k vyhodnocení informací a různých pohledů na globální témata prostřednictvím médií a jiných zdrojů
- Výuka o institucích, deklaracích a úmluvách a roli, kterou sehrávají různé skupiny, nevládní organizace a vlády v globálních tématech
- Rozvoj porozumění tomu, jak a kde dochází ke klíčovým rozhodnutím
- Ocenění toho, že záleží na názorech mladých lidí, kterým je nasloucháno; také toho, jak zodpovědně připravená akce může mnohé ovlivnit a mít dopad na globální témata
- Ocenění globálního kontextu lokálních a národních témat a rozhodnutí na osobní a společenské úrovni
- Porozumění roli jazyka, místa, umění a náboženství v identitě své i ostatních lidí

Řešení konfliktů

Porozumění povaze konfliktů, jejich vlivu na rozvoj a tomu, proč je potřeba je řešit a propagovat harmonii

- Povědomí o různých příkladech lokálních, národních a mezinárodních konfliktů a různých způsobech jejich řešení
- Porozumění tomu, že v konfliktních situacích máme na výběr, a jejich dopadu na druhé

- Porozumění důležitosti dialogu, tolerance, respektu a empatie
- Rozvoj komunikačních dovedností, advokacie, vyjednávání, kompromisu a spolupráce
- Rozpoznání konfliktu může působit jako potenciálně kreativní proces
- Porozumění některým formám rasismu a tomu, jak na ně reagovat
- Porozumění konfliktům může mít dopad na lidi, místa a prostředí, jak lokálně, tak globálně

Sociální spravedlnost

Porozumění významu sociální spravedlnosti jako prvku jak udržitelného rozvoje, tak lepší kvality života všech lidí

- Ocenění významu sociální spravedlnosti a porozumění její důležitosti pro zajišťování rovnosti, spravedlnosti a férovosti pro všechny členy společnosti i mezi různými společnostmi navzájem
- Rozpoznání dopadu nerovného rozdělení moci a přístupu ke zdrojům
- Uvědomění si, že jednání má jak zamýšlené, tak nezamýšlené následky na životech lidí a ocenění důležitosti informovaných rozhodnutí
- Rozvoj motivace a odhodlání k jednání, které přispěje ke spravedlivějšímu světu
- Odmítnutí rasismu a jiných forem diskriminace, nerovnosti a nespravedlnosti
- Porozumění a docenění rovných příležitostí
- Porozumění tomu, jak nespravedlnost z minulých let ovlivňuje současnou lokální i globální politiku

²⁹ www.globaldimension.org.uk Developing the Global Dimension in the School Curriculum DfEs, QCA et al

Hodnoty a vnímání

Rozvoj kritického hodnocení způsobů, jakým jsou nám prezentována globální témata, a docenění dopadu, který mají na postoje a hodnoty lidí

- Porozumění tomu, že lidé mají odlišné hodnoty, postoje a představy
- Porozumění významu a hodnotě lidských práv
- Tvorba různorodých perspektiv a nových způsobů, kterými lze pohlížet na události, témata, problémy a názory
- Zpochybnění a odmítnutí automatických předpokladů a představ o věcech
- Porozumění moci, kterou mají média při ovlivňování našich představ, rozhodnutí a způsobů života
- Porozumění tomu, že hodnoty, které lidé sdílejí, formují jejich jednání
- Využití různých témat, událostí a problémů k výzkumu hodnot a představ, které jsou vlastní dětem a mladým lidem i ostatním

Udržitelný rozvoj

Porozumění potřebě udržet a zlepšit kvalitu současného života bez toho, abychom ničili planetu na úkor budoucích generací

- Připustění, že některé z přírodních zdrojů jsou konečné, a proto je každý z nás musí zodpovědně využívat
- Porozumění propojenosti sociální, ekonomické i environmentální sféry
- Zvážení podoby pravděpodobné a žádoucí budoucnosti a toho, jak jí dosáhnout
- Uznání skutečnosti, že ekonomický rozvoj je jen jedním z aspektů kvality života
- Porozumění tomu, že vyloučení a nerovnost jsou překážkou udržitelného rozvoje pro všechny lidi
- Vzájemný respekt
- Uznání významu využívání obnovitelných zdrojů – zvážit, redukovat, opravit, opakovaně využít, recyklovat – a získávání materiálů ze zdrojů spravovaných udržitelným způsobem

Vzájemná závislost

Porozumění tomu, jak jsou lidé, místa, ekonomiky a životní prostředí nevyhnutelně propojené, a že volby, které děláme, a akce, které pořádáme, mají dopad globálního rozměru.

- Porozumění dopadu globalizace a skutečnosti, volby, které děláme, a akce, které pořádáme, se odrážejí na mnoha úrovních, od té osobní až po úroveň globální

- Ocenění spojitosti mezi životy jiných osob, dětí a vlastními životy mladých lidí
- Porozumění vzájemnému vlivu různých kultur a idejí (politických, sociálních, náboženských, ekonomických, právních, technologických a vědeckých) a docenění složitosti jejich vzájemné provázanosti
- Porozumění skutečnosti, že svět je globální komunitou, a tomu, co to znamená být občanem
- Porozumění tomu, jak jednání, volby a rozhodnutí učiněná ve VB mohou pozitivně či negativně ovlivnit kvalitu života lidí v jiných zemích

Lidská práva

Znalosti lidských práv včetně Úmluvy OSN o právech dítěte

- Ocenění našeho společného lidství, významu univerzálních lidských práv
- Porozumění právům a povinnostem v globálním kontextu a vzájemnému vztahu mezi globálním a lokálním
- Porozumění skutečnosti, že v různých situacích dochází ke střetu různých práv a povinností, a povědomí o některých způsobech, kterými jsou lidská práva upírána a vymáhána v kontextu lokálním i globálním
- Chápání lidských práv jako kontextu, ve kterém je možné postavit se na odpor vůči nerovnostem a předsudkům, jako je rasismus
- Znalost Úmluvy OSN o právech dítěte, Evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a britského Zákona o lidských právech
- Porozumění všeobecnosti a nedílnosti lidských práv

Různorodost

Porozumění a respekt vůči rozdílům a chápání těchto rozdílů jako nedílné součásti našeho společného lidství

- Uznání podobností a rozdílů po celém světě v kontextu všeobecných lidských práv
- Porozumění významu respektu k rozdílům v kultuře, zvycích a tradicích a tomu, jak jsou různé společnosti organizovány a spravovány
- Rozvinutí schopnosti užasnout nad různorodostí národů a prostředí po celém světě
- Uznání významu biodiverzity
- Porozumění dopadu prostředí na kultury, ekonomiky a společnost
- Ocenění různých perspektiv, kterými lze nahlížet na globální témata, a toho, jak různé identity ovlivňují názory a perspektivy jedince
- Porozumění povaze předsudků a diskriminace a tomu, jak jim lze čelit a jak proti nim bojovat

Příloha 2: Historické pozadí globální dimenze³⁰

Během uplynulých čtyřiceti let vstoupily do popředí veřejného/politického zájmu různé sociální problémy. V reakci na ně byly vytvořeny různé druhy předmětů, které zajišťují, aby žáci měli dostatečné znalosti, povědomí a porozumění, které jsou podle všeho potřeba k tomu, aby mohli činit informovaná rozhodnutí o světě a vlastním způsobu života.

Hrozba jaderné války	Výchova k míru
Zhoršování životního prostředí	Environmentální vzdělávání
Chudoba	Rozvojové vzdělávání
Rasové nepokoje	Výchova proti rasismu
Problémy různorodosti/diverzity	Multikulturní vzdělávání
Dopad toho, co děláme nyní, na budoucnost	Vzdělávání o budoucnosti
Zlepšování kvality života pro všechny, bez toho, abychom zničili planetu budoucím generacím	Výchova k udržitelnému rozvoji
Demokracie, rovnost a spravedlnost	Výchova k lidským právům
Vše výše zmíněné!	Výchova k zodpovědnému a aktivnímu občanství: Globální dimenze

Tyto různé typy výchov a vzdělávání sdílejí společná témata, ale každé z nich má jiné zaměření, jelikož byly vytvořeny s cílem zvýšit povědomí o jednom konkrétním problému současnosti. Na jedné straně to může být výhoda, jelikož každá z takto odvozených výchov si uchovává svou vlastní identitu a nehrozí, že bude zahrnuta a potažmo ztracena v jiném typu výchovy. Nevýhodou těchto specificky orientovaných předmětů je skutečnost, že stejně snadno, jako se staly populárními, mohou vejít i v nemilost podle toho, jaká témata jsou zrovna v ohnisku pozornosti a jaké zájmové skupiny zrovna vybojují čas a prostor pro určité téma v rámci kurikula.

Nedávný vývoj nicméně ukazuje, že jsme svědky slučování hlavních druhů těchto výchov pod jeden pojem – globální dimenze.

Ale jelikož v rámci kurikula není tomuto jevu zajištěna konzistentní a souvislá přítomnost, mnoho učitelů s ním má značné potíže.

³⁰ Adaptováno z Including Global Dimension. Problems and Possibilities / Zahrnutí globální dimenze. Problémy a možnosti. Helen Lawson, příspěvek na konferenci, květen 2007

Příloha 3: Rozdíl mezi globální dimenzí a mezinárodní dimenzí v Anglii

Téma

Existuje tendence zaměňovat termíny „mezinárodní dimenze“ a „globální dimenze“. Jedná se ovšem o soupeřící pojmy.

Oba pojmy mají různé cíle – ačkoli se občas mohou navzájem podporovat, jsou ve skutečnosti odlišné:

	Mezinárodní	Globální
Význam	Mezi národy	Vztah k celému světu/planetě
Jádro	Institucionální propojení mezi zeměmi vede k získávání poznatků o jiné lokalitě a sdílení určitých oblastí vzdělávací praxe mezi institucemi.	Kurikulum a étos školy vede žáky k docenění významu vzájemné globální závislosti a rozpoznání projevů nespravedlnosti v globálním měřítku.
Typ přístupu	Strukturální: Rozvíjí mezinárodní vztahy.	Pedagogický: Globální dimenze je konkrétním přístupem ke kurikulu. Spočívá v aktivních a kritických přístupech k výuce a věnuje pozornost osmi klíčovým konceptům.
Klíčové dokumenty a webové stránky	<i>Mezinárodní strategie Ministerstva pro vzdělávání a rozvíjení dovedností: Svět ve vzdělávání světové úrovně / / DfES International Strategy: Putting the world into world class education. (2004 – aktualizováno 2009)</i> Tento dokument propaguje strategii mezinárodního propojení a zároveň podporuje začleňování globální dimenze do procesu učení. www.globalgateway.org	Zahrnutí globální dimenze do školního kurikula / / Developing the Global Dimension in the School Curriculum, DfES et al, 2005. Globální dimenze v akci: průvodce plánováním kurikula pro školy / QCA Global Dimension in Action: a planning guide for schools. (QCA, 2007) www.globaldimension.org.uk
Klíčové fráze	Sdílení „dobré praxe“ na mezinárodní úrovni; partnerství	Globální v lokálním; globální občanství, řešení konfliktů, sociální spravedlnost, hodnoty a vnímání, udržitelný rozvoj, vzájemná závislost, lidská práva, různorodost

	Mezinárodní	Globální
Zaměření kurikula	– mezinárodní porozumění – pozornost věnovaná jazykům Obsah není explicitní, ale všechny oblasti kurikula mohou být obohaceny sdílením dobré praxe se školami a dalšími institucemi v jiných zemích.	Všechny předměty kurikula mají globální dimenzi.
Propojování škol	Klíčové pro mezinárodní dimenzi	Dobře naplánovaná partnerství mohou obohatit globální dimenzi kurikula, ale nejsou klíčová.
Kurikulum pro střední školy Úřadu pro získávání kvalifikace a dohledu nad kurikulem (QCA)		http://curriculum.qca.org.uk/key-stages-3-and-4/cross-curriculum-dimensions/globaldimension/index.aspx

Příloha 4: Vzorové případové studie z programů ITET

Příklad 1

Způsoby a prostředky začleňování globální dimenze do kurzů ITET, konkrétně se zaměřením na geografii

Ben Steel, Manchester Metropolitan University (MMU), vysokoškolský pedagog

Díky skutečnosti, že vyučuji specializované kurzy Globálního občanství na MMU a zároveň jsem odborníkem na geografii, jsem si uvědomil, že „sedím jedním zadkem na dvou židlích“.

1. Rád bych představil pojem globální občanství prostřednictvím globální dimenze – a pomohl tak studentům učitelství pochopit pojmy, které se na první pohled zdají děsivé. Dále bych rád hledal příležitosti, jak tyto pojmy začlenit do školních kurikul.
2. Spojit, zaangažovat a oslovit budoucí učitele zeměpisu za použití pojmů globální dimenze, aby se výuka zeměpisu mohla posunout od vybarvování map k získávání povědomí a porozumění skutečnému zeměpisu ve světě, jak ovlivňuje životy dětí.

Do svých lekcí bych rád začlenil tematickou práci, která propojí zeměpis s globální dimenzí, aby se tak ze zeměpisu mohl stát smysluplný předmět, a studenti pak, jak doufám, předají své zaujetí pro tento předmět dětem ze základních škol v rámci své praxe. Chtěl bych, aby budoucí učitelé pochopili podstatu zeměpisu a pojmy, které jsou s ním spjaté a které mohou dětem pomoci pochopit svět, ve kterém žijí své každodenní životy, a učinit tak ze zeměpisu významnou a užitečnou součást výuky, předmět, který dokážou ocenit a přenést své nadšení i na své žáky.

Moc bych si přál, aby si studenti učitelství na MMU vážili globální dimenze a stali se jejími reprezentanty a propagátory – ovšem za použití zeměpisu, jakožto jejího domácího prostředí, aby zeměpis již nikdy nebyl nejhůře vyučovaným předmětem na základních školách a opět se z něj stal oblíbený předmět na druhém stupni základních škol a na gymnáziích.

Ve všech svých lekcích jsem se snažil nalézt rovnováhu mezi aktivním a angažovaným učením a vždy jsem využíval velkou míru materiálů, které jsou přenosné do výuky. Je potřeba, aby studenti učitelství získali znalosti o teorii, o kterou se opírají globální témata, ale ukazuje se, že nejvíce je lekce zaujme, pokud v sobě zároveň obsahuje spojitost s praktickou výukou a dětmi, které budou jednou učit.

Problém, na který jsem narazil, tkví ve výběru témat, na která mám vyhrazeno pouhých pět lekcí ve 3. ročníku a 4 lekce ve 4. ročníku. Obvykle volím ta, která mají konkrétní vazbu na první stupeň národního kurikula pro základní školy, např. udržitelný rozvoj a témata spojená s méně ekonomicky rozvinutými zeměmi.

Myslím si, že setkání, které mělo největší efekt, byla návštěva ZŠ v Kingsmead (Kingsmead Primary School³¹), což je nová škola vybudovaná na principech udržitelného rozvoje. Škola, její étos i ředitel byli velice inspirující a vidět na vlastní oči a v praxi tolik témat spjatých s globální dimenzí a aktivně zapojené studenty i učitele byl výjimečný zážitek.

³¹ www.kingsmead.cheshire.sch.uk

Příklad 2

Jak jsem inspirovala své studenty k tomu, aby si více uvědomovali globální dimenzi

Janet Spurrell, MMU, vysokoškolský pedagog oboru náboženství

Jedno z prvních setkání, které jsem měla se studenty učitelství, se týkalo občanství. Během tohoto semináře jsem jim poskytla příklady projektů a aktivit, které jsem využívala při výuce na školách v rámci propagace globální dimenze. Studenti také nějaký čas věnovali plánování a tvorbě vlastních globálních projektů a sdíleli je s ostatními.

Později si v rámci kurzu studenti připravovali a poté prezentovali vlastní nápady na výuku, které souvisely s lidskými právy. Dále jsme diskutovali

o kontroverzních tématech, která se vztahují ke globálním tématům, jako např. jak je obvykle prezentován islám – zúčastnili jsme se konference o islámu konané v Leedsu. Také jsme vytvořili kurikulum pro druhý stupeň ZŠ zkoumající světová náboženství. V rámci přípravy jsme navštívili i Muzeum otrokářství v Liverpoolu a zúčastnili jsme se jedné vyučovací hodiny – bylo to skvělé!

Mnozí studenti se rozhodli pracovat na rozšiřujících projektech souvisejících s globální dimenzí.

Příklad 3

Podpora nastupující generace učitelů při výchově k udržitelnému rozvoji

Dr. Paul Warwick, School of Education, University of Leicester

V rámci formálního vzdělávání ve VB nyní existuje řada transformativních vzdělávacích programů a agend, jako je Vzdělávání k udržitelnému rozvoji (Education for Sustainable Development), Globální dimenze (the Global Dimension) a Výchova k občanství (Citizenship Education). Každý z těchto programů žádá podporu pro to, aby mladí lidé mohli kriticky zkoumat své místo ve společnosti, pozorně zvažovat současné problémy, jako je změna klimatu, a rozvíjet svůj potenciál pro to, aby se stali aktivními představiteli potřebných změn.

Každá z těchto vzdělávacích agend také podporuje školní reformu tím, že obhájí potřebu zúčastněného přístupu pedagogů. Takováto transformativní agenda školního vzdělávání nutně vyžaduje transformaci na poli vzdělávání učitelů, aby vzdělavatelé byli dostatečně obeznámeni s novými požadavky a věděli, jakým způsobem může jejich výuková praxe k tomuto trendu přispět.

Na pedagogické fakultě Leicesterské univerzity se snažíme budoucí učitele zapojit do agendy Vzdělávání k udržitelnému rozvoji v rámci postgraduální přípravy učitelů základních a středních škol. Jedním z příkladů této snahy je série tří propojených workshopů. Tyto workshopy čerpají ze zásobárny příkladů dobré praxe pocházejících z prostředí mimo formální sektor, z práce nevládních organizací, jako jsou např.

centra rozvojového vzdělávání (Development Education Centres).

Na prvním workshopu se budoucí učitelé seznámili s metodologií OSDE – Open Spaces for Dialogue and Enquiry / Otevřené prostory pro dialog a otázky, která účinně zapojuje žáky do diskuze o kontroverzních tématech a rozvíjí pro život tolik důležitou dovednost kritické gramotnosti (Paul Warwick byl jedním z členů mezinárodního týmu vzdělavatelů a výzkumníků, který přispěl k rozvoji OPDE, viz www.osdemethodology.org.uk). V rámci druhého setkání se studenti seznámili s tím, jak vést simulaci Summitu Země. Tento interaktivní workshop čerpá z dřívější práce projektu rozvojového vzdělávání a Světového fondu na ochranu přírody. Na třetím workshopu se studenti zamýšleli nad příležitostmi výuky mimo učebnu a seznámili se například s výsledky programu SEED – Support for Education in Environment and Development / Program podpory environmentálního a rozvojového vzdělávání, v rámci něhož např. využívá venkovní prostory botanických zahrad Leicesterské univerzity pro konání celé řady výukových příležitostí v rámci Vzdělávání k udržitelnému rozvoji. Budoucí učitelé na tuto inovaci v rámci svého výcviku reagovali velmi pozitivně, nadchli se pro využití tohoto způsobu výuky ve svých hodinách i pro rozšíření obzorů mimo rámec vlastních oborových specializací.

Příloha 5: Další pedagogické využití pro výuku kritické gramotnosti

Otevřená univerzita (The Open University) navrhuje osmistupňové „schodiště“ rozvoje dovedností kritického myšlení:

- Zpracovat
- Porozumět
- Analyzovat
- Srovnat
- Zkombinovat
- Vyhodnotit
- Aplikovat
- Obhájit³²

Poslední novinkou je kritická gramotnost, která si uvědomuje roli jazyka a sociálních okolností při vytváření skutečnosti a zachovávání statu quo.

Kritická gramotnost je „vzdělávací praxe zaměřená na vztah mezi jazykem a různými světonázory, sociálními praktikami, mocí, identitou, občanstvím, mezikulturními vztahy a globálními/lokálními tématy“³³ a „...napomáhá učitelům a studujícím zkoumat propojení mezi jazykem, mocí a znalostmi, transformovat vztahy a zodpovědně uvažovat i jednat.“³⁴

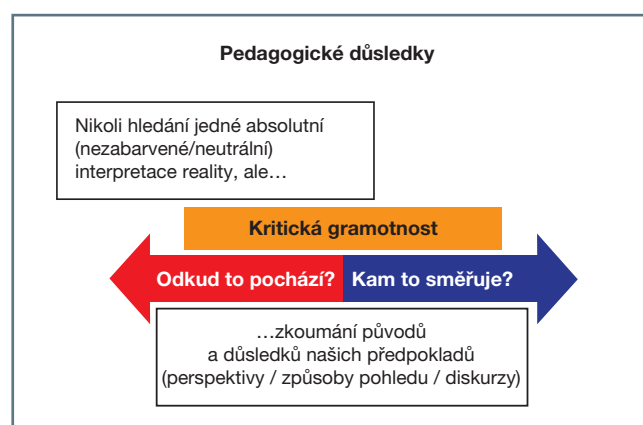
Kritická gramotnost je interdisciplinární. Vznikla na základě posledních teorií o globalizaci, sociálních hnutích a vztahu mezi jazykem, znalostmi a mocí.

Kritická gramotnost je o „čtení světa a slova“. Cílem otázek je podnícení rozhovoru mezi vyučujícím a studujícími a mezi studujícími navzájem, spíše než produkce „správných“ odpovědí.

Klíčovým rozdílem ve vztahu k ostatním vzdělávacím technikám je způsob chápání jazyka. Kritická gramotnost napomáhá vyučujícím i studujícím:³⁵

- Prozkoumat původ a důsledky různých světonázorů, hodnot, přesvědčení a postojů
- Analyzovat konstrukci znalostí, kultur, identit a vztahů
- Propojit globální a lokální kontexty
- Klást otázky o světě, nás samých i druhých lidech
- Uvědomit si, že odpovědi jsou vždy částečné a neúplné
- Přemýšlet nezávisleji a pomoci studentům, aby toho byli také schopni

Iniciativa Otevřené prostory pro dialog a otázky OSDE nabízí soubor principů, postupů a návodů pro rozvoj kritické gramotnosti a nezávislého myšlení ve výchově ke globálnímu občanství (viz str. 25 nebo www.osdemethodology.org.uk)

³² www.open.ac.uk/skillsforstudy/critical-thinking.php See also „Critical Thinking: An Introduction“ Alec Fisher, Cambridge University Press 2001 <http://assets.cambridge.org/052100/9847/sample/0521009847ws.pdf>

³³ Brief Introduction to Critical Literacy in English Language Education www.criticalliteracy.org.uk/images/cleltbooklet.pdf

³⁴ www.criticalliteracy.org.uk

³⁵ Více definicí a informací o kritické gramotnosti najdete na www.criticalliteracy.org.uk/whatiscl.html#definitions

Kritická gramotnost také obnáší kladení dotazů a kritické myšlení v oblastech, které mnohým vyučujícím můžou připadat příliš politické či ohrožující současný stav věcí.

„Škola často znamená naučit se, co nesmíme, a to je samozřejmě důležité, ale zajisté také chceme, aby se naše děti naučily poznat, co je spravedlivé a jak mohou v běžném životě přispět k posílení spravedlnosti využitím jazyka spíše než síly.“³⁶

„Fakt, že pravidla jsou ustavována úřady a kurikula vytvářena na nejvyšších postech, znamená, že autorita je jednostranná, ne demokratická, nabízí nám standardizované texty, komerční učebnice, předepsané sylaby, jednostranné výklady učitele a testy formou doplňování chybějících informací. Jak učitelé dobře vědí, umlčení studenti si snadno najdou způsob, jak dělat hluk, na neoficiálních místech, jako jsou chodby, toalety, jídelny, dvory a ulice, ale i v učebnách, kde se učitel pokouší naplnit jejich studijní plán. Na mnoha místech masového vzdělávání ... zjevně zuří kulturní válka diskurzů. Může být jazyk a gramotnost pouhými nevinnými oběťmi ve válce slov? Může být vzdělávání neutrální?“³⁷

Metodologie OSDE poskytuje rámec pro kritické zapojení a reflexi různých hlasů a perspektiv. Je účinně využívána v práci s budoucími učiteli. Lekce, ve kterých se zabývali „pohledy na terorismus“, vzbudily v některých základoškolských učitelích takovéto reakce:

„Ještě nikdy jsem se svými vrstevníky nevedl takovou debatu.“

„Skutečně odvážné a inovativní.“

„Tolik jsem se toho dozvěděl o islámu a perspektivách jiných národů.“³⁸

³⁶ Critical Literacy: What's it all about? Barbara Comber, Learning Matters, 1998, Catholic Education Office, Melbourne vol3,3 9-14

³⁷ What is Critical Literacy? Ira Shor, College of Staten Island, Journal for Pedagogy, Pluralism and Practice 1997

³⁸ Critical Literacy in Global Citizenship Education, Professional Development Resource Pack www.osdemethodology.org.uk

Příloha 6: Podnětné citáty týkající se pojmů globální dimenze

a) Lidská práva

„Nesouhlasím s tím, co říkáte, ale budu do smrti bránit vaše právo to říkat.“ (podle Voltaira)
(Evelyn Beatrice Hall)

„Nikoli státy, ale lidé jsou morálními agenty, a mohou ukládat morální standardy mocným institucím.“
(Noam Chomsky)

„Mír chápaný jako nepřítomnost války má malou cenu pro toho, kdo umírá hladem či zimou. Neodstraní muka, která prožívá vězeň svědomí. Neposkytne útěchu těm, kdo ztratili svoje drahé při záplavách, způsobených nesmyslným odlesňováním v sousední zemi. Mír může existovat pouze tam, kde jsou respektována lidská práva, kde jsou lidé nasycení a kde jednotlivci a národy jsou svobodní.“
(Jeho výsost Dalajláma)

„Toto je povinností naší generace při vstupu do dvacátého prvního století – solidarita se slabými, pronásledovanými, osamělými, nemocnými a zoufalými. Je vyjádřena touhou vtisknout ušlechtilý a humanizující význam komunitě, jejíž všichni členové sami sebe definují ne prostřednictvím vlastní identity, ale identity druhých.“
(Elie Wiesel)

b) Vzájemná závislost

„Díky vědě víme, že nic ve vesmíru neexistuje jako izolovaná či nezávislá entita.“
(Margaret J. Wheatley)

„Vůdcovství zřejmě kdysi znamenalo mít svaly; dnes ale znamená schopnost vycházet s lidmi.“
(Mohandas Gandhi)

„Vše je spojeno. Co postihuje zemi, postihne i syny a dcery země. Člověk neutkal síť života, on je v ní pouze vláknem. Co uděláte této síti, uděláte i sami sobě.“
(Chief Seattle)

c) Hodnoty a představy

„Přesto ještě pořád věřím, navzdory všemu, na vnitřní dobro v člověku. Nejsem prostě schopna, abych celý svůj život a všechno budovala na základě chaosu, bídy a smrti“
(Anna Franková)

„Musíme se naučit měřit to, čeho si vážíme, nejen to, co můžeme změřit.“
(John Keast)

„Malé příležitosti jsou často začátkem velkých podniků.“
(Demosthenes)

„Dokud lvi budou mít své historiky, pak příběhy o lovu budou nadále oslavovat lovce.“
(africké přísloví)

„Máme hladovou mysl, která si žádá vědění o všem, co nás obklopuje, a čím více ho máme, tím větší je naše touha; čím více vidíme, tím jsme schopnější vidět.“
(Maria Mitchellová)

d) Řešení konfliktů

„Přímé použití síly je jen chabým řešením jakýchkoli problémů, obecně se k němu uchylují malé děti a velké národy.“
(David Friedman)

„Nebojte se opozice. Pamatujte, že drak stoupá proti větru, ne s ním.“
(Hamilton Mabie)

„Se zatátými pěstmi si nemůžete podat ruce.“
(Indira Gándhiová)

„Pravý mír neznamena jen nepřítomnost napětí; je to přítomnost spravedlnosti“
(Martin Luther King, Jr.)

e) Různorodost

„Každý má nárok na vlastní názor, ale ne na vlastní fakta.“

(Daniel Patrick Moynihan)

„Je mnoho různých náboženství, ale rozum a dobro je jen jedno.“

(The Roycroft Dictionary and Book of Epigrams, 1923, Elbert Hubbard)

„Nestáváme se tavicím kotlem, ale krásnou mozaikou. Různí lidé, různé víry, různé touhy, různé naděje, různé sny.“

(Jimmy Carter)

f) Sociální spravedlnost

„Mravní ctnost vzniká ze zvyku. Spravedlivým jednáním stáváme se spravedlivými, uměřeným pak uměřenými a statečným statečnými.“

(Aristoteles)

„Charita začíná doma a spravedlnost o dům dál.“

(Charles Dickens)

„Své vlastní svobody v tomto světě ochráníte pouze ochranou svobod ostatních lidí. Můžete být svobodní, pouze pokud já budu svobodný.“

(Clarence Darrow)

„Když dávám jídlo chudým, nazývají mě světcem. Když se jich ale zeptám, proč jsou tak chudí, nazývají mě komunistou.“

(Dom Helder Camara)

g) Udržitelnost

„Země má dostatek všeho, aby dokázala uspokojit potřebu každého člověka, nikoliv ale jeho žádostivost.“

(Mahátma Gándhi)

„Dochází nám čas a měli bychom se tázat ne po tom, co se děje klimatu, ale jak daleko až to musí zajít, než proti tomu svět něco podnikne?“

(Jonathon Porritt, 2007)

„Snížení konzumu je naprosto nezbytné, ale nemá nejmenší význam omezovat spotřebu masa či jízdu autem a zároveň mít spousty dětí.“

(Madeleine Buntingová, The Guardian, 10. září 2007)

„Nevyhazujte nic pryč. Žádné ‚pryč‘ neexistuje.“

(inzerát Royal Dutch Shell, 2007)

h) Globální občanství

„Bud'te změnou, kterou chcete ve světě vidět.“

(Mahátma Gándhi)

„Nemám vlast, za kterou bych bojoval: mou vlastí je země, jsem občanem světa.“

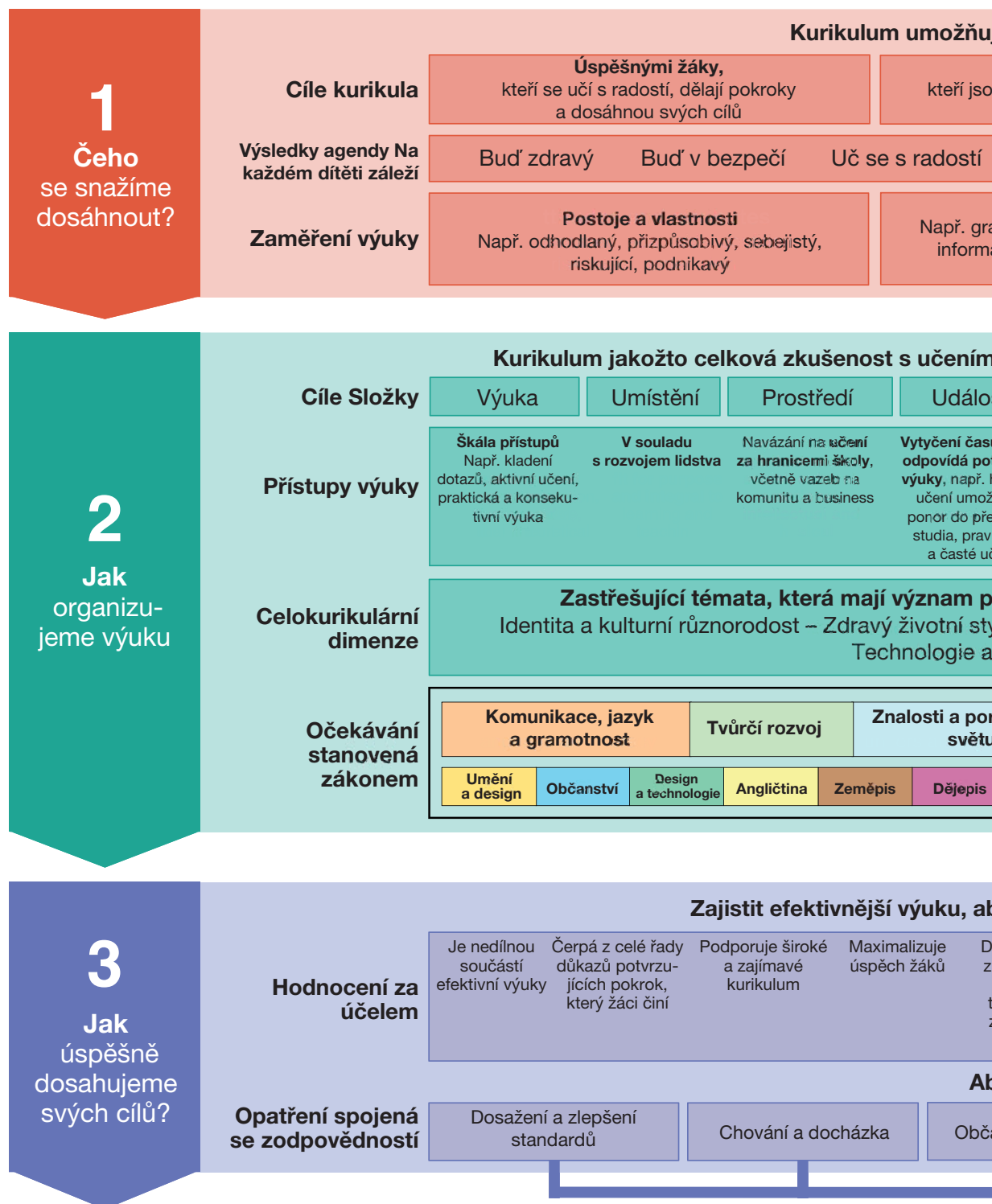
(Eugene V. Debs)

„Sokrates prohlásil, že není Athénan či Řek, ale občan světa.“

(Plútarchos)

Příloha 7: Celkový přehled kurikula

Tři klíčové otázky

je všem mladým lidem, aby se stali

Sebejistými jedinci, kterým se podaří vést bezpečný, zdravý a naplňující život	Zodpovědnými jedinci, kteří jsou pozitivním přínosem pro společnost
Prispěj něčím pozitivním	Pracuj na rozvoji ekonomické prosperity
Dovednosti gramotnost, numerická gramotnost, digitální a komunikační technologie a myslící dovednosti	Znalosti a porozumění Např. velké myšlenky, které formují svět

podpořená rozsáhlým souborem společných hodnot a záměrů

Školní prostředí	Každodenní návyky	Rozšířená výuka	Mimo školu
Prostředí, které podporuje hluboké přemýšlení a učení o různých tématech a lidské historii	Příležitosti pro duchovní, morální, sociální, kulturní, emocionální, intelektuální a fyzický rozvoj	Využití celé škály obecenstva a účelů	Zapojení všech žáků a poskytnutí příležitostí k výběru a zosobnění

pro jedince a společnost a poskytují relevantní kontexty výuky:

Účast na komunitě – Účast komunity – Podnikání – Globální dimenze a udržitelný rozvoj –
Digitální média – Kreativita a kritické myšlení

Porozumění	Matematický rozvoj	Osobnostní, sociální a emocionální rozvoj	Fyzický rozvoj
Inf. a kom. techn.	Matematika	Moderní cizí jazy.	Hudba
		Tělocvik	Osob., soc a zdrav. Vých
		Nábož.	Přírodní vědy

aby žáci rozuměli kvalitě a tomu, jak se zlepšit

Poskytuje užitečnou přímou vazbu mezi učím a životem, jak žáků, tak i ostatním zúčastněným osobám	Pomáhá identi- fikovat jasné cíle vedoucí k zlepšení	Propojuje národní standards, které jsou soustavně interpretovány	Informuje budoucí plánování a výuku	Vhodným způsobem využívá testy a úkoly	Zahrnuje i vzájemné hodnocení žáků i sebehodnocení

aby bylo možné zajistit

Účastná zúčastněnost	Volba zdravého životního stylu	Další zapojení do vzdělávání, zaměstnání či školení

Adaptováno s podporou kolegů z Rady pro kurikula, zkoušení a hodnocení /
Council for Curriculum, Examinations and Assessment (CCEA)

Příloha 8: Rámec osobnostních, učebních a jiných kompetencí

Nezávislí tazatelé

Zaměření:

Mladí lidé zpracovávají a vyhodnocují informace formou průzkumů, plánují, co dělat a jak to uskutečnit. Dělalí informovaná a dobře zdůvodněná rozhodnutí, chápou, že ostatní mají různá přesvědčení a postoje.

Mladí lidé:

- identifikují otázky, které je třeba zodpovědět, a problémy, které je třeba vyřešit
- plánují a provádějí výzkum, ztotožňují se s důsledky svých rozhodnutí
- zkoumají témata, události či problémy z různých perspektiv
- analyzují a vyhodnocují informace, posuzují jejich důležitost a hodnotu
- berou v úvahu vliv okolností, přesvědčení a pocitů ohledně rozhodnutí a událostí
- podporují své závěry pomocí odůvodněných argumentů a důkazů

Kreativní myslitelé

Zaměření:

Mladí lidé přemýšlejí kreativně, generují různé myšlenky a nalézají řešení. Zkoušejí různé způsoby řešení problémů s ostatními, aby našli nejlepší výsledky zkoumání.

Mladí lidé:

- produkují nápady a zkoumají je
- kladou otázky, aby si rozšířili myšlenky
- vynalézavým způsobem pracují s nápady a zkušenostmi druhých
- pochybují o vlastních domněnkách a ostatních
- zkoušejí alternativní či nové řešení myšlenky
- přizpůsobují myšlenky pro konkrétní účel

Týmoví pracovníci

Zaměření:

Mladí lidé sebevědomě spolupracují s ostatními, přizpůsobují se různým kontextům a nesou zodpovědnost za svou část úlohy. Poslouchají a berou na vědomí různé pohledy na věc. Vytvářejí vztahy se svými spolupracovníky, díky nimž mohou řešit problémy a dosáhnout smluvených výsledků.

Mladí lidé:

- spolupracují s ostatními za účelem dosažení společných cílů
- dosahují shody, vedou diskuze za účelem dosažení výsledků práce
- přizpůsobují své chování různým rolím a situacím, včetně role vůdčí
- ukazují férovost a ohled na druhé
- nesou zodpovědnost, ukazují důvěru sami v sebe a v to, čím mohou přispět ke společnému dílu
- poskytují konstruktivní podporu a zpětnou vazbu druhým

Manažeři své vlastní práce

Zaměření:

Mladí lidé sami organizují svou práci, berou osobní zodpovědnost, iniciativu. Aktivně přijímají změnu, pozitivně reagují na podněty, zvládají náročné úkoly.

Mladí lidé:

- hledají výzvy či nové zodpovědnosti
- flexibilitu při změně priorit
- směřují svou práci k cílům, mají odhodlání a vytrvalost
- předjímají, podstupují a zvládají změny
- vypořádají se s protichůdnými požadavky či pracovními požadavky
- pozitivně reagují na změnu, a podporu, když je potřeba
- zvládají své emoce a vytvářejí vztahy s ostatními
- organizují si čas a materiální prostředky pro kroky svého jednání

ě tím, že tvoří a zkoumají
ezi nimi originální spojitosti.
ní problémů, spolupracují
ditá řešení a hodnotné

ají různé možnosti
řili obzory
opojují vlastní nápady
ruhých
něnkách i domněnkách
á řešení a dále rozvíjejí
měňujícím se okolnostem

Přemýšliví žáci

Zaměření:

Mladí lidé hodnotí své možnosti i omezení, stanovují si realistické cíle, které lze splnit. Monitorují vlastní výkon a pokrok, vítají zpětnou vazbu od ostatních a změny nutné k tomu, aby rozšířili své poznání.

Mladí lidé:

- hodnotí sebe i ostatní, rozpoznají příležitosti a úspěchy
- stanovují si splnitelné cíle pro svůj rozvoj a práci
- hodnotí svůj pokrok, chovají se tak, aby v něm mohli dále pokračovat
- vítají zpětnou vazbu a dokážou pozitivně nakládat s chválou, vzniklými překážkami i kritikou
- hodnotí své zkušenosti a dosažené vědomosti, aby se z nich dokázali co nejvíce poučit
- sdělují výsledky svého učení odpovídajícím způsobem různým druhům posluchačů

e

ou vlastní práci, prokazují
ivu, kreativitu a podnikavost,
ezlepšování.
ivně reagují na nové
oly a vyhledávají příležitosti.

ovědné úkoly a prokazují
vykazují iniciativu,
ádají rizika
ými tlaky, včetně osobních
vyhledají pomoc
a
řejí a pečují o vztahy
y, přiřazují prioritu různým

Efektivní účastníci

Zaměření:

Mladí lidé se aktivně angažují v rámci témat, která ovlivňují je samé i lidi kolem nich. Plnohodnotně se účastní školního či univerzitního života, života na pracovišti či širší komunity tím, že se zodpovědně starají o zlepšení života ostatních i svého vlastního.

Mladí lidé:

- diskutují o znepokojivých tématech, hledají řešení, když je potřeba
- jsou schopni přesvědčivě obhájit kroky, které v této věci chtějí podniknout
- navrhuji praktická zlepšení, která provádějí ve zvládnutelných krocích
- poznají, která zlepšení by mohla být přínosem pro ostatní i pro ně samé
- snaží se ovlivnit ostatní, vyjednávají a vyvažují jednotlivé pohledy na to, jak dosáhnout funkčního řešení
- jednají jako obhájci názorů a přesvědčení, která mohou být odlišná od jejich vlastních

Příloha 9: Případová studie soutěže o Cenu mezinárodních škol (International Schools Award)

Abraham Moss High School

„Pro přihlášení do soutěže o Cenu mezinárodních škol jsme museli:

- 1. Za pomoci vedoucích jednotlivých sekcí provést audit všeho, co se dělo na každé z nich ve vztahu k mezinárodním/globálním tématům. Tento proces byl zahájen v prvním pololetí.*
- 2. Identifikovat a odevzdat 7 aktivit (minimálně), do kterých bude zapojeno co nejvíce věkových skupin a které budou mít vazby na místní komunitu.*
- 3. Mít vazby v zámoří (včetně školních prázdninových výletů).*

Některé akce se odehrály mimo rozvrh, ale nové kurikulum osobnostní, sociální a zdravotní výchovy nám je umožnilo realizovat v co největším rozsahu.

Rozhodli jsme se ucházet o plné a středně pokročilé ocenění. Přihlášku jsme odevzdali na konci druhého pololetí, v červnu. Vytvořili jsme portfolio, které obsahovalo i výčet a důkazy o aktivitách a jejich dopadu na školu zjištěné prostřednictvím evaluací. V srpnu jsme se dozvěděli, že nám bylo uděleno plné ocenění.

Cena mezinárodních škol je dobrým způsobem, jak oslavit a zvýraznit mnoho z toho, co už děláme delší dobu, ale chtěli jsme, aby se o tom všichni dozvěděli! Můžeme oslavovat, ale také chceme pokračovat v naší snaze – abychom viděli, jak se naše témata skutečně začlení do kurikula.

Všichni jsou si teď mnohem více vědomi toho, co děláme, a my teď přemýšlíme, jak postoupit opět o krok dál. Cena motivovala více členů učitelského sboru, aby se zapojili. Založili jsme například pracovní skupinu pro Cenu mezinárodních škol / Kontakty Globální dimenze. Podali jsme přihlášku do programu Comenius, abychom se mohli zamyslet nad jednotlivci a občanstvím společně se školami ze západní i východní Evropy, a dále také do projektu ‚Connecting classrooms‘ se školami v Pákistánu a Bangladéši s místními základěškolskými partnery.“

Lynne Wilson, koordinátorka osobnostní, sociální a zdravotní výchovy na Abraham Moss High School, která sestavila portfolio důkazů v rámci přihlášky školy do soutěže o Cenu mezinárodních škol.

Příloha 10: Další užitečné zdroje

Užitečné organizace

Development Education Project (DEP)

www.dep.org.uk

Laurel Cottage, MMU, 799 Wilmslow Road, Didsbury, M20 2RR

Tel: 0161-921-8020 fax: 0161-921-8010

Email: info@dep.org.uk

- Je součástí sítě center rozvojového vzdělávání (Development education centres, DECs) ve VB
- Nabízí školení pro učitele, pořádá vzdělávací projekty a vytváří publikace
- Má rozsáhlé centrum zdrojů vztahující všechny aspekty globální dimenze ke školnímu kurikulu, na prodej či k zapůjčení, dostupné online
- Je centrem sítě Greater Manchester Global Education Network. Zašlete svůj email a obdržíte zdarma zasílaný newsletter.

The Development Education Association (DEA)

www.dea.org.uk

33 Corsham Street, London N1 6DR

Tel: 020 7490 8108, email: dea@dea.org.uk

- Zaštiťující orgán pro propagaci globálních a mezinárodních rozvojových témat a perspektiv v rámci vzdělávání v Anglii
- Následující stránky vám pomohou najít nejbližší pobočku organizace DEC/Globální dimenze: Umožňování efektivní podpory; www.dea.org.uk/sub-538635

UK Global citizenship/ Education for Sustainable Development ITE Network

www.lsbu.ac.uk/ccci/uk.shtml

- Poskytuje fórum pro vzájemnou podporu, diskuzi a výměnu nápadů týkajících se globální výchovy a výchovy k udržitelnému rozvoji v rámci VB.

Oxfam

www.oxfam.org.uk/education/gc

- Množství užitečných nápadů a materiálů k výuce globálního občanství
- Rozdejte budoucím učitelům volně přístupnou kopii publikace „Začínáme s globálním občanstvím: Průvodce pro nové učitele“ / „Getting Started with Global Citizenship: A Guide for Schools“ www.oxfam.org.uk/education/teachersupport/cpd
- Další užitečné volně dostupné materiály jsou např. „Výchova ke globálnímu občanství: Průvodce pro školy“ / „Education for Global Citizenship: A Guide for Schools“, „Výuka kontroverzních témat“ / „Teaching Controversial Issues“ a „Tvorba úspěšných školních partnerství“ / „Building Successful School Partnerships“

ESCalate

<http://escalate.ac.uk>

- ESCalate (součást Akademie vyššího vzdělávání / Higher Education Academy) pracuje se zaměstnanci kateder pedagogického zaměření v rámci snahy o obohacení výuky studentů prostřednictvím vzdělávacích programů na celém území VB.
- Organizuje události, publikuje celou řadu materiálů, organizuje workshopy v rámci kateder, finančně podporuje výzkum a rozvoj a poskytuje síť, která propojuje praktikující učitele, kteří se zajímají o obohacení své výuky.
- Sekce webových stránek věnovaná materiálům obsahuje odkazy na globální dimenzi prostřednictvím „internacionalizace“ a „Vzdělávání pro udržitelný rozvoj“; užitečná stránka k tomuto tématu je <http://esd.escalate.ac.uk>.

Další organizace, které mohou být nápomocné:

Citized

www.citized.info

The Citizenship Foundation (Nadace občanství)

www.citizenshipfoundation.org.uk

Association for Citizenship Teaching (Asociace pro výuku občanství)

www.teachingcitizenship.org.uk

Department for International Development (DFID) (Ministerstvo pro mezinárodní rozvoj)

www.dfid.gov.uk

DICE Project (Development and Intercultural Education)

(Rozvojového a mezikulturního vzdělávání)

www.diceproject.org

Publikace z roku 2008 „Globální dimenze: Průvodce dobrou praxí v rozvojovém vzdělávání a mezikulturním vzdělávání pro vzdělavatele učitelů“ / „Global Dimensions: A Guide to Good Practice in Development Education and Intercultural Education for teacher educators“.

DEEEP (Development Education Exchange in Europe Project / Evropský projekt pro výměnu poznatků v rozvojovém vzdělávání)

www.deeep.org

Další profesní rozvoj

Jako vhodný doplněk ke školení nabízenému
Projektem rozvojového vzdělávání mohou sloužit
následující kurzy:

Through Other Eyes (TOE)

www.throughothereyes.org.uk

- Onlinové kurzy dálkového vzdělávání učitelů zabývající se především původními znalostmi a původním chápáním rozvojové agendy (např. chudoba, vzdělávání, rovnost, pokrok atd.).

Teach Global (Učte globálně)

www.teachandlearn.net/teachglobal

- Podpora základěškolských a středoškolských učitelů, kteří chtějí rozšířit výuku globální dimenze do všech aspektů školního života.
- Tento zdroj, umístěný na stránkách Open University TeachandLearn.net, je podporován fondem BBC World Service Trust a Ministerstvem pro mezinárodní rozvoj a nabízí širokou škálu zdrojů a kurzů na podporu všech aspektů profesního rozvoje.

Other global dimension CPD information

www.globaldimension.org.uk/cpd

Teacher's International Professional Development (Mezinárodní profesní rozvoj učitelů)

- Příležitost zažít vzdělávací praxi po celém světě a sdílet zkušenosti s kolegy.
- Návštěvy jsou financované a organizované prostřednictvím třech institucí:
  - The British Council: www.britishcouncil.org
  - The Specialist Schools Trust: www.specialistschoolstrust.org.uk/tipd
  - The League for the Exchange of Commonwealth Teachers: www.lect.org.uk/lect

Školní partnerství se školami po celém světě

Základní informace a rady jsou dostupné na:

www.ukowla.org.uk/main/toolkit.asp

www.oxfam.org.uk/education/teachersupport/cpd/partnerships

Financování, poradenství a podpora severo-jížních partnerství jsou dostupné na:

The British Council

www.britishcouncil.org/globalschools

World Links and Partnerships Team, British Council,
10 Spring Gardens, London SW1A 2BN, tel: 020 7389 4247,
email: education.enquiries@britishcouncil.org,

UK One World Linking Association (UKOWLA)

www.ukowla.org.uk

The Upper Office, The Dutch Barn, Manton, Nr
Marlborough, Wiltshire, SN8 1PS, tel: 01672 861001,
email: pepi@ukowla.org.uk

Klíčové dokumenty o globální dimenzi

Hlavní tipy na rozvoj globální dimenze na školách
(Top Tips to develop the global dimension in schools,
CSF 2008)

[www.teachernet.gov.uk/sustainableschools/
upload/3772GloboDimension.pdf](http://www.teachernet.gov.uk/sustainableschools/upload/3772GloboDimension.pdf)

Globální dimenze v akci: průvodce plánováním
kurikula pro školy (The global dimension in action:
a curriculum planning guide for schools, QCA 2007)
www.qca.org.uk/qca_15333.aspx

Rozvíjíme globální dimenzi ve školním kurikulu
[Developing a Global Dimension in the School
Curriculum, DfES et al (2005; dřívější verze 2000) ref:
DfEE 1409-2005DOC-EN]
www.teachernet.gov.uk/publications or
www.globaldimension.org.uk

Příručka dalšího vzdělávání v občanství (Citizenship
CPD Handbook), některé kapitoly jsou zdarma
dostupné na stránkách Asociace pro učitele
občanství (Association for Citizenship Teachers):
www.teachingcitizenship.org.uk/page?p=19

Svět ve vzdělávání světové úrovně: mezinárodní
strategie pro vzdělávání, dovednosti a služby
dětem (Putting the World into World-Class
Education: An international strategy for education,
skills and children's services, DfES, 2004)
www.globalgateway.org.uk a Roční akční plán
(Annual Action Plan, 2007), týká se Komunitní
soudržnosti.
[www.globalgateway.org.uk/PDF/Action%20Plan%20
Update.pdf](http://www.globalgateway.org.uk/PDF/Action%20Plan%20Update.pdf)

Akční plán udržitelného rozvoje pro vzdělávání
a dovednosti (Sustainable Development Action Plan
for Education and Skills, DfES, 2003)
www.dfes.gov.uk/sd/docs/SDactionplan.pdf

Umožňování efektivní podpory – reakce na výzvu
globální společnosti: strategie podpory globální
dimenze ve vzdělávání (Enabling Effective Support
– Responding to the challenge of global society:
strategies for supporting the global dimension in
education, 2003)
[www.dfid.gov.uk/pubs/files/enablingeffectivesupport.
pdf](http://www.dfid.gov.uk/pubs/files/enablingeffectivesupport.pdf)

Hlavní webové stránky zaměřené na globální dimenzi a výuku

1. www.globaldimension.org.uk
Průvodce knihami, filmy, postery a webovými zdroji, které podporují globální, interkulturní a environmentální porozumění u všech věkových skupin a předmětů Asociace Rozvojového vzdělávání, financovaný Ministerstvem pro mezinárodní rozvoj.
2. www.dep.org.uk
Informace o globální dimenzi, partnerských školách a projektech v rámci výuky a vzdělávání budoucích pedagogů. Odkazy na další projekty globální dimenze a vzdělávání budoucích pedagogů.
3. www.globalgateway.org.uk
Mezinárodní dimenze do vzdělávání – brána k vzdělávacím partnerstvím mezi středními a vysokými školami na celém světě (Ministerstvo pro děti, školy a rodiny / Britská rada)
4. www.oxfam.org.uk/education
Oxfam Education nabízí širokou škálu nápadů, materiálů a podpory pro rozvoj globální dimenze ve třídě i v rámci celé školy.
5. www.savethechildren.org.uk/eyetoeye
Projekt Eye to Eye. Oživuje témata týkající se dětí a práce. Projekt pomáhal středoškolským učitelům při vytváření podnětných výukových materiálů založených na fotografiích a příbězích pořízených pracujícími dětmi (může být upraveno pro základní školy + existuje webová stránka ve španělštině).
Viz také hlavní webová stránka Save the Children pro učitele.
6. www.un.org/Pubs/CyberSchoolBus
Projekt OSN pro globální vzdělávání (United Nations Global Teaching and Learning project)
7. www.earthcharterinaction.org
Iniciativa Charty Země (Earth Charte) – hodnoty & principy pro udržitelnou budoucnost – viz sekce Zaměření na „Vzdělávání“
8. www.ase.org.uk/htm/ase_global/index1.php
Globální dimenze ve vědě
9. www.geography.org.uk/projects/globaldimension
Globální dimenze v zeměpise
10. www.teachernet.gov.uk/sustainableschools
Webová stránka Udržitelných škol Ministerstva pro děti, školy a rodiny
11. www.communitcy.org
Materiály pro výuku informatiky a globálního učení
12. www.ttrb.ac.uk/viewArticle2.aspx?contentId=15197
Banka materiálů pro výuku učitelů: Případová studie, která ukazuje, jak byla na MMU globální dimenze začleněna do kurzů pro budoucí učitele / Teacher Training Resource Bank: A case Study showing how the global dimension has been built into MMU Initial Teacher Education Courses.

Další zdroje

Arthur J., Davies, I. and Hahn C. (Eds) (2008). *Handbook of Education for Citizenship and Democracy*. London: Sage.

Bank, J. (Ed) (2006). *Diversity and citizenship education: global perspectives*. San Francisco, CA. Jossey-Bass.

Belgeonne, C. (2008). *What's the Score on Education for Sustainable Development?* DEP/Nelson Thornes

Claire, H. and Holden, C. (2007). *The Challenge of Teaching Controversial Issues*. Stoke: Trentham.

Dower, N. and Williams, J. (2002). *Global citizenship: A Critical Reader*. Edinburgh: EUP.

El-Ojeil, Chamsy and Hayden, Patrick. (2006). *Critical Theories of Globalization*. Palgrave Macmillan.

Gardner, R., Cairns, J. and Lawton, D. (Eds) (2000). *Education for Values: Morals, Ethics and Citizenship in Contemporary Teaching*. Kogan.

Gilbert, J. (2005) *Catching the Knowledge Wave? The Knowledge Society and the Future of Education*. NZCER Press.

Held, David and McGrew, Anthony G. (2007). *Globalization / Anti Globalization*. Polity Press.

Hicks, David and Holden, Cathie. (2007). *Teaching the global dimension: Key Principles and effective Practice*. Routledge.

Inman, S. and Rogers, M. (2009) *Teachers for a better world: Education for sustainable development / global citizenship in initial teacher education*. London Southbank University.

Invernizzi A. and Williams J. (Eds) (2007). *Children and Citizenship*. London: Sage.

Johnson, C. and Webster, K. (2008). *Sense and Sustainability: Educating for a Low Carbon World*. Terra Preta.

Lauder, H. and Brown, P. (Eds) (2006). *Education, Globalisation and Social Change*. Oxford: Oxford University Press.

Lechner Frank, J. and Boli, J. (2005). *World Culture: Origins and Consequences*. Wiley Blackwell.

Miller, D. (2000). *Citizenship and National Identity*. Cambridge: Polity Press.

Olssen, M., Codd, J. and O'Neill, AM. (Eds) (2004). *Education Policy: Globalization, Citizenship and Democracy*. London: Sage.

Orr, David. (1991). *Ecological Literacy: Education and the Transition to a Postmodern World*. Suny Press

Osler, A. (Ed) (2005). *Teachers, Human Rights and Diversity: Educating Citizens in Multicultural Societies*. Stoke on Trent: Trentham.

Pickford, T. (2009). *Get Global! A practical guide to integrating the global dimension into the primary curriculum*. Trentham Books.

Shallcross, T. and Robinson J. et al. (2006). *Creating Sustainable Environments in our Schools*. Trentham Books.

Sterling, S. (2001). *Sustainable Education: Re-visioning Learning and Change*. Green Books.

Whelan, R. (Ed.) (2007). *The Corruption of the Curriculum*. Civitas.

Časopisy

Critical Literacy
www.criticalliteracy.org.uk

International Journal on Development Education and Global Learning
www.trenthambooks.co.uk/acatalog/International_Journal_on_Development_Education_and_Global_Learning.html

Policy and Practice: A Development Education Journal
www.centreforglobaleducation.com

Poděkování

Napsal Clive Belgeonne, Development Education Project, Manchester

Dodatečný materiál napsal Billy Crombie

Redigovali Billy Crombie & Helen Lawson, nezávislí konzultanti

Redakční podpora Jane Angel a May Macnair, DEP

Český překlad Michaela Konárková

Splinter design (www.splinter.co.uk)

Sazba české verze Jiří Fogl

Korektura textu české verze Romana Bláhová

Tisk Redwood Press, 08444 128124

Tištěno s využitím toneru rostlinného původu na papír s certifikátem FSC

Za přispění:

Debra Kidd, Gee Macrory, Lynda Moore, Janet Spurrell, Ben Steel (ITE Tutors, Faculty of Education, Manchester Metropolitan University), Sarah Deane, Claire Harrison, George Mercer, Matthew Scott, Rebeca Hancock, Faith Wallbank (Trainee teachers, MMU), Vanessa Andreotti (University of Christchurch, New Zealand), Phil Bamber (Education Deanery, Liverpool Hope University), Linda Barker (Global Education Derby), Peter Bloomfield (School of Education, University of Hertfordshire), Margot Brown (Centre for Global Education, York St John), Helen Carruthers (Sandbach High School), Laiz Chen (University of Nottingham), John Davenport (South Chadderton High School), Freda Eyden (Woodheys Primary School, Sale), Ann Hillier (DEP Volunteer), Ondrie Mann & Alistair Chambers (Kingstone School, Barnsley), Mark Thorpe (Save the Children, UK), Shirley Razbully (Department of International Educational Studies, Liverpool Hope University), Ana Redondo (Institute of Education, University of London), Rachel Thomas Nash (Poynton High School), Sheila Tucker (Harambee Centre, Cambridge / East England Development Education Network), Paul Warwick (School of Education University Lecturer), Dan Williams (Chilwell School, Nottingham), Lynne Wilson (Abraham Moss High School, Manchester)

Poznámky

Poznámky

LIDSKÁ PRÁVA: OBČANSKÁ PRÁVA / POSTIŽE
/ RASA / POLITIKA / NÁBOŽENSTVÍ / S
A VNÍMÁNÍ: STEREOTYPY A PŘEDSUDKY / F
NÁZORY / NÁBOŽENSTVÍ / PŘEDPOJAT
CHOVÁNÍ **ŘEŠENÍ KONFLIKTŮ:** ZBRANĚ A
/ EMPATIE / POZEMNÍ MINY / JADERNÉ Z
/ VÁLEČNÉ ZÓNY **GLOBÁLNÍ OBČANSTVÍ:** S
/ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE / POLITIKA / P
VZÁJEMNÁ ZÁVISLOST: INFORMACE A K
OBNOVA / ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ / ZDRO
A TRANSPARENTNOST / ETIKA A HO
SPRAVEDLNOST A ZLO
/ OBCHOD **RŮZNORODOST:** JAZYK / I
A HODNOTY / ETNICITA / KOMUNITA / HIST
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ / ZMĚNY KLIMATU
BYDLENÍ / BEZPEČNOST / ENERGIE / ODPA

DEP inspiration
resources
training
for a just and sustainable world

DEA
Promoting education for
a just and sustainable world

DFID Department for
International
Development

**Manchester
Metropolitan
University**

**Liverpool Hope
University**
EST. 2004

ISBN – 978-1-89818-59-3